

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Aan wie de
hoofdrol? ...

(zie blz. 335)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers
kolonel van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

H. A. Baaij
luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

P. Huysman

majoer der infanterie

ir. H. Lankhorst

kolonel van de technische staf

G. A. Numan

brigade-generaal der infanterie

CORRESPONDENTIE:

Adm. Militaire Spectator
Spui 32, Den Haag
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,—, buitenland f 30,— per jaar, losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Frankenborst 28, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 06 46

Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

- 334 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht
-
- 335 Aan wie de hoofdrol? . . .
-
- 340 Het „imperialisme”, gemakkelijk te citeren, moeilijk te lokaliseren, door J. R. Evenhuis, journalist, Rome
-
- 353 RPV's veranderen de oorlog (misschien), door J. Pelt, kolonel van de verbindingdienst
-
- 363 De Jom-Kippoeroorlog, enkele lessen en implicaties, door J. H. F. Korving, Polemologisch instituut van de RU, Groningen
-
- 367 Infantry, the fundamental element? by Norman L. Dodd, kolonel UK Army, retired
-
- 373 Nieuwe uitgaven

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LuO 57558 (23.39/2). Dienstgroep van de officieren van vakdiensten van de Koninklijke luchtmacht (herdruk).

LaO 72021 (15/14). Melden en onderzoeken van ongevallen met munitie en/of explosieve stoffen (herdruk).

LaO 73026 (55.1/9r). Wijziging beschikking uitrusting militairen land- en luchtmacht 1969 (herdruk).

LaO 76001 (81/15aa)/LuO 76501 (81/15z); LaO 76002(81/15ab)/LuO 76502 (81/15aa). Voorschrift reizen en oefeningen buitenland (ROB).

LaO 76003 (15/15). Regeling gebruik van terreinen en wegen voor oefeningen alsmede schademeldingen.

LaO 72008 (91.6/4) / LuO 72507 (91.6/4). Richtlijnen kosten jubileum- en afscheidsrecepties (herdruk april 1976).

LaO 76004 (55.1/9ij) / LuO 76503 (55.1/9w). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht (27e wijziging).

LaO 76005 (78/421) / LuO 76504 (78/152). Interimregeling examens Koninklijke militaire academie 1976.

LaO 76006 (55.1/9z). Wijziging be-

schikking uitrusting militairen land- en luchtmacht 1969 (28e wijziging boekwerk ri).

LaO 76007 (51.14/33). Voorschrift opleiding tot beroepsonderofficier aan de Koninklijke militaire school.

LaO 61083 (23.2/3). Instelling nieuwe dienstvakken bij de Koninklijke landmacht (herdruk, mei 1976).

Lumed 506-76 (78/151). Cursus hogere technische vorming KLu en studie in de rechtsgeleerdheid.

Lamed 006-76 (44/11) / Lumed 508-76 (44/11). Herijk van maten en gewichten enz.

Lamed 007-76 (53/59) / Lumed 511-76 (53/60). Ambtsberichten.

Lamed 009-76 (91.5/9). Buitengewone vlaggeparade op nationale feestdagen.

Lamed 062-61 (55.5/13g) / Lumed 535-61 (55.5/13g). Wet immunisatie militairen (herdruk maart 1976).

Lumed 509-76 (23.1/76b). Commissie van advies inzake opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

Lumed 510-76 (78/147b). Opleiding algemene ontwikkeling voor toelating tot de opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

Lamed 013-76 (78/397d). Cursus voortgezette militaire vorming aan de Hogere Krijgsschool.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 2-1002/1, 1e druk (Basisgetallen munitie 1e Legerkorps, 1 LK), en **VS 2-1002/2,** 1e druk (Basisgetallen munitie herhalingsoefeningen en eenheden nationale sector).

Deze vormen thans twee afzonderlijke delen ter vervanging van het thans nog in gebruik zijnde VS 2-1002 (Basisgetallen munitie, parate troepen en herhalingsoefeningen).

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-2/1, 1e druk. Berichtenverwerkingsprocedure. Deel 1 - Kleine berichtenkantoren. In dit voorschrift wordt de berichtenverwerkingsprocedure behandeld, die wordt toegepast op kleine berichtenkantoren (éénmansbedrijf) alsmede bij eenheden, waar geen organiek bk-personeel is ingedeeld en de verwerking van telegrammen en dienststukken een deeltaak is van de sectie 1.

VS 11-9, 4e druk. Radiotelegrafieverwerkingsprocedure. Dit voorschrift geeft de procedure die moet worden gevolgd om berichten nauwkeurig, snel en met de vereiste veiligheid door middel van radiotelegrafieverbindingen te kunnen verwerken.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Aan wie de hoofdrol?...

* * In de loop van de ontwikkelingsgang van het krijgswezen heeft men zich op het niveau waar de beslissingen moeten worden genomen over de strategie, de tactiek en de gehele militaire organisatie, meer dan eens, ja, vrijwel doorlopend, moeten beraden over de vraag waar nu wel het zwaartepunt zou moeten worden gelegd, welke van de beschikbare middelen in dat verband als de belangrijkste moesten worden beschouwd, aan wie de hoofdrol zou moeten worden toebedeeld en bij welk deel van de organisatie in kritieke tijden het primaat zou moeten worden gelegd. Soms ging het daarbij om het kiezen van óf staatsman óf veldheer voor de uiteindelijk dominerende positie in de internationale betrekkingen, soms moest worden bepaald welk krijgsmachtdeel de hoogste prioriteit diende te krijgen, soms ging het om de rolverdeling over de wapens en dienstvakken binnen een krijgsmachtdeel, soms ook moest er een onderlinge rangvolgorde worden vastgesteld voor verschillende onderdeelstypen binnen een bepaald wapen.

Bij het beantwoorden van dergelijke vragen hebben van oudsher tal van factoren meegespeeld. Onze vaderlandse geschiedenis verhaalt, bijvoorbeeld, hoe de voornaamste plaats ten onzent veelal placht te worden toegekend aan de zeemacht, ook al waren de overwegingen in de besluitvorming zeker niet alle van rationele aard. Prioriteiten binnen de landmacht werden — en worden — niet zelden opgeëist op al even irrationele gronden: een vermeend superioriteitsgevoel van de een, traditionele „rechten” van de ander, overtrokken conclusies uit de krijgsgeschiedenis van een derde en op dubieuze toekomstige ontwikkelingen gebaseerde aanspraken van weer een ander. Elke toetsing van geldende strategieën, tactieken en organisaties in een praktijksituatie, elke oorlog, elk gewapend conflict waar ook ter wereld, heeft als regel steeds geleid tot nieuwe discussies over de kennelijk allesoverheersende, brandende vraag „Wie is de primus?”. Soms had het er de schijn

ontwikkeling valt eerst waar te nemen bij de van of die vraag belangrijker werd geacht dan welk ander vraagstuk dan ook. Men behoeft slechts een vluchtige blik in de literatuur te werpen om te kunnen vaststellen dat het usance is dat het merendeel der schrijvers pleit voor een verlegging van de voorheen gebruikelijke accenten. De krijgsgeschiedenis en de militaire geschiedenis blijken een schier onuitputtelijke bron van argumenten te leveren voor het schragen van die pleidooien. Met name is het verhelderend, het bijna onophoudelijke stuivertje-wisselen gade te slaan tussen de infanterie en de cavalerie. Omdat juist in dit zelfde nummer twee auteurs — colonel Dodd en res. elnt Korving — zich uitspreken over het al dan niet uitgespeeld zijn van de rol van de tank op het moderne gevechtveld, en voorts het eveneens in dit nummer gerecenseerde boek over de militaire aspecten van het Israëliisch-Arabische conflict een aantal op dat zelfde probleem betrekking hebbende passages bevat, lijkt het dienstig daarop in dit editoriaal iets dieper in te gaan.

Aangezien de mens het gedurende vele tientallen eeuwen op het gevechtveld alleen heeft moeten opknappen, zonder omvangrijke hulpmiddelen en zonder rij- of lastdieren, ligt het voor de hand dat er weinig aanleiding kan zijn geweest voor gekraak over de rolverdeling in diezelfde tijd. De strijd werd gevoerd door krijgslieden die zich te voet verplaatsten naar en in het gevecht en daarbij hun bewapening en andere uitrusting meedroegen. Ook nadat zij zich waren gaan verenigen in bepaalde, meer geordende formaties, bleef de infanteristische strijdwijze hoofdzaak.

In de grijze Oudheid werd sporadisch gebruik gemaakt van het paard, hoewel in het huidige Midden-Oosten wel strijdwegens werden ingezet die met een of twee paarden waren bespannen. Toch kon men daarin bezwaarlijk een voorloper zien van de latere cavalerie die in gesloten formaties optrad om de *doorbreking* te forceren. Die ontwikkeling valt eerst waar te nemen bij de

Assyriërs, Skythen, Meden en Perzen, waar men sinds omstreeks het midden van de 7e eeuw v.C. de ruiter aan de slag ziet deelnemen.

Van een wapen dat op de doorbreking was gericht kon men weliswaar nog niet spreken, want de ruiters waren bewapend met de boog en schoten daarmee een hagelbui van pijlen af op de geconcentreerde formatie van het vijandelijke voetvolk die daardoor tot uiteenvallen moest worden gebracht. Met name de Perzen — onder Datis en Artaphrenes — wisten op die wijze grote successen te behalen tegen de trage, logge Griekse falanxen, totdat deze burgermilitie bij Marathon (490 v.C.) niet alleen in staat bleek tot standhouden tegenover de Perzische beroepsruiters, maar die zelfs in een stormloop onder de voet wist te lopen.

Weliswaar kwam daarna toch ook de Griekse ruitery meer tot ontwikkeling, maar het duurde nog geruime tijd voor de werkelijk beslissende successen door de cavalerie konden worden behaald. Nadat Alexander de Grote zijn ruiters had geleerd na een omtrekking of doorbreking de kwetsbare rug van de vijandelijke infanterie aan te grijpen, zag hij kans in de Slag bij Arbela (eigenlijk: Gaugamela) in 331 v.C. het tactische gebruik van de cavalerie toe te spitsen op de doorbreking die hem de gehele beslissende slag deed winnen. Nadien bleef dan ook de ruitery lange tijd het hoofdwapen. De Romeinen verlegden het zwaartepunt echter opnieuw naar de infanterie. Hun ruitery was slechts licht, en dientengevolge nauwelijks bruikbaar in het gevecht tegen de steeds zwaarder bewapende en gepantserde krijgslieden te voet. Toen evenwel de stijgbeugel werd herontdekt en het zadel werd ingevoerd, kon de ruiter zich beter schrap zetten om zich in voorkomend geval een weg te hakken door de vijandelijke formatie, zoals in de Oudheid reeds was gedaan door de Assyriërs die al een soort stijgbeugel in gebruik hadden gehad. Nadat ook de fokkers geleidelijk waren gaan zorgen voor zwaardere en sterkere paarden, zodat zowel de ruiter als zijn rijdier van een harnas konden worden voorzien zonder hun gevechtsvaardigheid te zeer te verliezen, kon de cavalerie zich gaandeweg steeds meer ontwikkelen tot het wapen dat met zijn *stootvermogen* tot beslissende acties in staat was.

Eerst vele eeuwen later moest de cavalerie weer het veld ruimen, zowel figuurlijk als letterlijk, toen de *vuurwapens* het vermogen van de infanterie kwamen vergroten en het aantal der aldus

bewapenden dat van de ruitery verre ging overtreffen: de huurlegers bestonden voor het overgrote deel uit voetvolk en het paard behoorde tot de eigendom der betere klassen. Maar het vuurvermogen van de infanterie schakelde het stootvermogen van de cavalerie in vele gevallen even doeltreffend uit als de Engelse longbow-schutters in 1346, lang voor de invoering van bruikbare vuurwapenen, met hun toenmalige vuurkracht het stootvermogen van de bereden Franse ridderschap bij Crécy hadden tenietgedaan.

Het zou echter nog duren tot de komst van de automatische wapens, voordat de cavalerie in de vorm van de ruiters-te-paard werkelijk van het slagveld zou worden verdreven. In de Frans-Duitse Oorlog van 1870-'71 begon de hoofdrolspeler van zo lange tijd aan betekenis in te boeten, in de Eerste Wereldoorlog was er nog maar nauwelijks een onbetekenende bijrol voor hem weggelegd en vierde de infanterie andermaal een come-back, zij het dat die allesbehalve feestelijk verliep!

De Tweede Wereldoorlog gaf een herboren cavalerie te zien, in een geheel nieuwe gedaante. De ouderwetse ruitery had voorgoed het pleit verloren, zoals de voorstanders van het paard — die in het succesvolle optreden van de Moorse eskadrons in de Spaanse Burgeroorlog nog een voorteken van een glorieuze toekomst hadden willen zien — toch wel moesten aanvaarden, na de verpletterende slagen die de tank in samenwerking met het vliegtuig toebracht aan de bereden ruiters in de Duitse veldtocht in Polen in 1939 en tijdens de gevechten in Frankrijk in 1940. Het leek er dan ook sterk op dat de moderne cavalerie in den vervolge was voorbestemd voor het spelen van de hoofdrol op het gevechtveld. In het verdere verloop van de Tweede Wereldoorlog scheen die verwachting te worden bewaarheid. Wel bleef er van de beweeglijkheid en mede daardoor van de stootkracht van de Duitse tankeenheden niet veel over in de sneeuw en de daaropvolgende modder aan het Oostfront, maar zowel de geallieerde successen in Noord-Afrika en West-Europa als de overwinningen van het Rode Leger waren in hoge mate te danken aan het wapen dat het paard had ingeruild voor een veelvoud aan gepantserde paardekrachten.

Dat neemt evenwel niet weg, dat wel duidelijk moest worden vastgesteld dat de aarde als geheel níet bestond uit gunstig tankterrein zonder uitzondering: de oorlog in het Verre Oosten gunde

slechts sporadisch een belangrijke plaats aan het tankwapen, en de opmars van de Amerikanen door de Pacific werd goeddeels tot een succes gemaakt door de infanterie van het krijgsmachtdeel dat paarden en tanks slechts kent in een volslagen andere betekenis dan bij de landmacht.

De veranderingen in het oorlogsbeeld na de Tweede Wereldoorlog leken degenen die sceptisch bleven staan tegenover de dominante positie van de tank, in het gelijk te gaan stellen. Weliswaar paste de tank volkomen in de conceptie van de totale oorlog, waarin de kernwapenen de absolute top aan vuurkracht betekenden en waarin de gepantserde formaties de resten zouden bijeenvegen en veronzijsdigen, maar níét ieder vijandelijk doel bleek een „lonend” kernwapendoel, en níét alle terreinen waarin de tegenstander zou willen opereren konden worden bestempeld als „ideaal tankterrein” in de zin van de cavalerie-successen uit 1939-1945. Het strijdtoneel in Korea bijvoorbeeld bood weinig kansen voor een zegevierend optreden van aanvoerders van het Rommel- of Patton-type, en voor hen die de Koreaanse situatie misschien zouden willen zien als een betreurenswaardige afwijking van een normaal patroon, werd in Vietnam wel duidelijk dat die afwijking, integendeel, alle kans had tot régel te worden. Voor de tankfanaten was het moeilijk aanvaardbaar, maar de hóófdrol scheen niet langer voor de cavalerie te zijn weggelegd!

Geen wonder dat de recente oorlogen in het Midden-Oosten in het middelpunt van de belangstelling zijn komen te staan bij een ieder die meent dat er een duidelijke scheiding dient te zijn tussen hoofd- en bijrollen. Immers, de lessen uit het verleden mogen dan al in een bepaalde richting hebben gewezen, het zoeken naar een bevestiging van die trend is zeker aan te bevelen. Of, indien die trend onwelgevallig zou zijn, misschien valt er uit de lessen van nieuwere gebeurtenissen wel een geheel andere indicatie af te lezen. En zo klampt de een zich vast aan de tanksuccessen van de Israëli's uit de Zesdaagse Oorlog en uit de slotfase van de Jom-Kippoer-oorlog, en verheft de ander de resultaten van de antitankwapens uit die laatste strijd tot een soort doctrine. En de vraag bij dat alles blijft: „Wie heeft het nu bij het rechte eind, welk wapen gaat in een eventueel toekomstig conflict de hoofdrol opgedragen krijgen? En is dat dan een júste prioriteitsbepaling?”

Zoals uit het voorgaande, uiteraard summie,

overzicht-in-vogelvlucht van de militaire ontwikkelingsgang moge blijken is het bijzonder gevaarlijk over de wenselijkheid van een bepaalde bewapening en een bepaalde tactiek te beslissen op basis van een *extrapolatie* uit de inmiddels bekende reeks van historische gebeurtenissen. Maar al te vaak heeft dat ertoe geleid dat dergelijke beslissingen de stoot gaven tot een zich *met bijzondere grondigheid voorbereiden op de afgelopen oorlog*, met het trieste resultaat dat de *komende oorlog verloren* ging. De Fransen bijvoorbeeld, overtuigd dat de infanterieaanvallen van het falanxtype, zoals de Eerste Wereldoorlog die had te zien gegeven, onherroepelijk moesten vastlopen tegen een verbeterde uitgave van de voormalige loopgraafstelsels, extrapoleerden dusdoende in een mathematische berekening naar de Maginotlinie die tegen de beweeglijke stootkracht van de herboren cavalerie geen adequaat verweer kon bieden. Een zelfde dubieuze extrapolatie valt te constateren in het kamp dergenen die de infanterie volledig willen zien omgezet in een pendant van de tankeenheden, op grond van ervaringen waarin de infanterie de doorstotende tanks niet heeft kunnen bijhouden.

Zoals reeds gezegd, in dergelijke extrapolaties schuilt een groot gevaar. En als de geschiedenis ooit bij machte is geweest ons een les te leren, moet het wel deze zijn dat de extrapolatie, hoe vernuftig en hoe gedegen ook uitgevoerd, de *kiem van toekomstige onheilen* in zich draagt.

Wanneer dan ook de vraag zou moeten worden beantwoord naar de dominerende positie van of het ene of het andere wapen, is het gewenst een andere benadering toe te passen. Het verdient alsdan aanbeveling, zich terdege rekenschap te geven van de *elementaire beginselen van het gevecht* en van de *grondbeginselen van de oorlogvoering*, die nooit iemand straffeloos heeft mogen veronachtzamen. Kort samengevat zou een dergelijke benadering zich langs de volgende lijnen kunnen ontwikkelen.

Het gevecht bestaat, naar bekend zal zijn, uit *drie elementen*, namelijk *vuur, beweging en stootkracht*. Zowel vuur als stootkracht zijn gebaat bij beweging, hetzij voor de verbetering van de vuuruitwerking, hetzij voor het in het geding brengen van het stootvermogen. Wanneer het nu gaat om het toebedelen van bepaalde taken aan enigerlei troepenorganisatie, moet worden overwogen dat de *infanterie* van oudsher én van nature is bestemd voor het leveren van *vuur* op het gevechts-

veld: de massa, en de kinetische energie, die beide nodig zijn voor het leveren van enig stootvermogen, ontbreken de „Koningin van het slagveld” geheel en al. Omdat de vurende krijgsman-te-voet een eigen vrij schootsveld diende te hebben, was de *aangewezen formatie voor de infanterie* door alle tijden heen *linear*.

Dank zij de mogelijkheid tot het afgeven van vuur, gepaard aan het vermogen zich onder gevechtssomstandigheden — zij het beperkt — te kunnen verplaatsen, was de *infanterie bij uitstek geschikt voor de bindende functie*. Zonder een dergelijke binding is het niet mogelijk te komen tot een economisch gebruik van krachten, is de vorming van een zwaartepunt met de daar aan te wenden concentratie der middelen onmogelijk, is de volledige uitbuiting van een succes niet haalbaar, zijn geheimhouding, verrassing, beveiliging en initiatief moeilijk te verwezenlijken, kortom, is het *uitgesloten de grondbeginselen van de oorlogvoering op verantwoorde wijze in acht te nemen*. Met andere woorden: *de bindende functie is een noodzakelijke voorwaarde voor het welslagen van iedere militaire operatie*.

De *cavalerie* daarentegen beschikt juist wel over de eigenschappen die de infanterie mist: *massa en arbeidsvermogen van beweging*. Reeds in de tijd waarin de ruitery het stootvermogen tot gelding bracht, benutte zij die eigenschappen door op te treden in een *compacte colonneformatie*. In wezen veranderde daarin niets toen de tank de rol van het paard kwam overnemen . . . behalve daar waar men de tank zag als een welkome aanvulling van het infanteristische vuurvermogen, als een gepantserd vuurwapen in een vervoermiddel waarin het met de infanterie-in-de-stootfunctie mee in de aanval zou kunnen gaan!

Uit deze schets van een mogelijke benadering — en veel meer dan een schets kan het uiteraard in dit korte bestek ook niet zijn — moge blijken dat infanterie en cavalerie elkaar níet naar de kroon steken doordat zij beide de hoofdrol voor zich zelf zouden willen opeisen. Zij zijn dan ook *geen rivalen*, maar veeleer elkaars *onmisbare complementen*: *de manoeuvre van de een is ondenkbaar zonder de binding die de ander verzekert*, en de binding zou weer zinloos zijn en simpel te doorbreken als niet terzelfder tijd 's vijands reserves werden opgeëist door de krachtige stoot van het „breekijzer”.

Het is betreurenswaard dat de werkelijke functies van de infanterie enerzijds en de cavalerie an-

derzijds zo vaak maar nauwelijks worden beseft. Dat leidt ertoe dat men de infanterie, weliswaar vervoerbaar in gepantserde personeelsvoertuigen naar, in en soms zelf door het gevecht, over één kam gaat scheren met de cavalerie in de *échte tanks*; dat men de infanterie gaat zien *in de cavalerierol*. De noodlottige *consequentie* daarvan zou slechts deze kunnen zijn *dat er niemand meer is voor de bindende taak*. Die consequentie zou stellig niet minder rampzalige gevolgen hebben dan destijds voor de strijdende mens zijn voortgevloeid uit het gebruiken van de *infanterie in de stootfunctie* in de Eerste Wereldoorlog, toen er *naar waarheid niemand meer was voor de brekende taak!*

Een analoge *misvatting* is het evenzeer indien men de tank te zeer opscheept met de, in werkelijkheid *specifiek infanteristische, vuurkrachtrol*. Men dient te bedenken dat men daarmee de kinetische energie in feite vastlegt in een *vrijwel statisch patroon* waarin het *specifiek cavaleristische stootvermogen* niet tot zijn recht zal kunnen komen. In het bijzonder geldt dat wel — ongeacht anders luidende doctrines — voor het *te sterk op tanks baseren van de antitankverdediging*: de „lineaire vuurkrachtstelling” behoort voor het opvangen, afzwakken en zo mogelijk geheel vernietigen van de vijandelijke „stootkrachtcolonne” te kunnen beschikken over een *éigen arsenaal aan antitankwapens*. Boven en behalve dat organieke arsenaal kan een welkome bijdrage worden geleverd door elders nog niet benodigde eigen tanks, maar het is onjuist die „op te souperen” voordat zij aan hun werkelijke, beslissende taken toekomen.

Summa summarum: het stellen van de vraag „Aan wie de hoofdrol?” kan zeer wel duiden op een gebrekkig inzicht in de ware taakverdeling zoals die op het gevechtsveld behoort te worden nagestreefd. Daarmee wil geenszins zijn gezegd dat het de beide auteurs, in aanhef dezes vermeld, aan het vereiste inzicht zou mankeren maar wel, dat er helaas maar al te vaak wordt geëxtrapoléerd uit de historie zonder de zekerheid dat een dergelijke, naar de toekomst doorgetrokken, lijn ook inderdaad op het juiste punt zal uitkomen.

Er is geen reden aan te nemen dat de grondbeginselen van de oorlogvoering binnen afzienbare tijd van onwaarde zullen worden. Bij onverkorte geldigheid van die beginselen zal ieder gevecht moeten worden gevoerd met *het vuurkrachtelement in een overwegend bindende rol*, en het

stootvermogen in een hoofdzakelijk brekende dan wel omvattende rol. Indien men dááruit dan zou willen afleiden welke de hoofdrol is en welke de nevenrol, zal het duidelijk zijn dat zulks afhangt van het *doel* dat men in zijn strategie c.q. in zijn tactiek met een bepaald gevecht of reeks van gevechten nastreeft.

Vervaging van de grenzen tussen het vuurkrachtelelement en het stootkrachtwapen houdt het *risico* in dat er op het kritieke moment over een van

beide niet zal kunnen worden beschikt; de historie kent vele voorbeelden van de ellende die daaruit kan resulteren.

Het gaat geenszins om de uitspraak of het nu de cavalerie is of de infanterie die de primus behoort te zijn. *Waar het werkelijk om gaat, is dat men erkent dat die beide, en alle andere wapens en dienstvakken, elkaars onmisbare complementen zijn bij de vervulling van taken waartegen zij afzonderlijk nooit zouden zijn opgewassen.*

Het „imperialisme”, gemakkelijk te citeren, moeilijk te lokaliseren

J. R. Evenhuis

journalist, Rome

Behalve allerlei „war games” bestaat tegenwoordig zo iets als „empire games”. De grofste vorm daarvan bestaat in het elkaar over en weer voor imperialist uitmaken, maar in beter gezelschap wordt het spel gespeeld met een zekere historische verfijning. Een absolute vereiste is bekendheid met althans de omtrekken van de psychologie van zekere Romeinse keizers.

Toen bijvoorbeeld Kennedy nog leefde, speelde T. E. White, de auteur van veel gelezen boeken over de produktiewijze van Amerikaanse presidenten, het spel als volgt:

I foresee a time when the President of the United States will be as powerful and vicious as Caligula. We are in Republican Rome at present, the Emperors of America have yet to seize power.

Washington en Moskou analoog met Rome?

Men kan het echter ook omgekeerd spelen. De vergelijking van Amerika met Rome is het populairst, maar niets verbiedt een speler feitelijk zijn Romeinse keizers te lokaliseren in Moskou in plaats van in Washington. In vele opzichten is daar de omgeving zelfs congenialer, zoals onlangs *The Economist* uitvond. Het Sovjetrijk is, immers evenals Rome dat eens was,

... a world unto itself, a huge area of many diverse peoples insulated from contact with the outside and ultimately dependent on the personal will of the man who has plotted or bullied his way to the top. In Stalin, it has had its Tiberius, in Khrushchev, perhaps, its crude but relatively decent Claudius. Mr Brezhnev had his chance, when he took over from Khrushchev, to break out of the pattern this concentration of power imposes. It is now clear that he has decided not to; and it becomes almost a toss of the coin whether the succession brings a Nero or a Marcus Aurelius. It is unlikely that Mr Brezhnev reads much Roman history; but this is the central fact about his Russia.

Mussolini's nalatenschap

Wie daarentegen wél veel over Romeinse geschie-

denis las, was Mussolini; en dat merkt men ook thans nog. Wat een demagoog in een ontvlambaar volk heeft rondgestrooid, gaat nooit helemaal verloren. Het kruipt in andere hoeken, het metamorfoseert zich, maar het blijft in de ziel van zo'n volk doorwerken.

De Italianen hadden, zoals bekend, een onfortuinlijke imperialistische ervaring. De ex-socialistische politicus Mussolini had met hen iets bijzonder groots voor. De beheersing van de Middellandse Zee zou slechts het begin zijn. Na de verovering van Ethiopië stond niets meer of minder dan heel Afrika op het program waarbij dan, in de gedachte van deze demagoog, de bij het Italiaanse imperium getrokken Ethiopiërs hun deel zouden bijdragen, ongeveer in de grootte van een miljoen man.

Wie hem daarbij tegenwerkten, waren de gehate westerse „plutocratieën” en omdat de man tenslotte een zeer linkse socialist was geweest, viel het hem niet moeilijk zijn oude investieven tegen de „rijken” om te zetten in retorische aanvallen van dezelfde aard aan het adres van die plutocratieën.

Het naoorlogse en na-imperialistische Italië nam, voor zover zogenaamd communistisch geworden, deze lijn vrijwel direct op. De Italiaanse communisten waren in Europa zonder meer de kampioenen van het anti-Amerikanisme. Italië was ook een van de eerste landen waar het begrip „Amerikaans imperialisme” een groot succes had, min of meer uit nijd over het verlies van een zaak die men zelf maar zo kort had genoten. Want één ding mag men in dit verband niet vergeten: het fascistische regime heeft, aldus Renzo de Felice, in het vierde deel van zijn grote Mussolini-biografie (*Mussolini il Duce: gli anni del consenso, 1929-1936*), nooit zo stevig gestaan als toen Mussolini de Italianen een imperium schonk.

Speciaal de Italianen hadden dat „Amerikaanse imperialisme” dus snel nodig, en de communisten daar hadden ook nog een tweede reden om het begrip zoveel mogelijk in het volk te verankeren. Zij hadden zich toen immers met huid en haar aan

Stalin verkocht en zo weinig mogelijk Italianen moesten op de gedachte komen dat die figuur iets met een imperialisme uitstaande kon hebben. Men kan niet zeggen dat zij daarmee geen succes hebben gehad. Deed Amerika iets wat Moskou niet beviel, dan werd in Italië op grote schaal gestaakt en gedemonstreerd. Trad daarentegen Moskou hard op om weer eens van een der Oosteuropese volkeren te laten voelen dat de tijd van hun onafhankelijkheid definitief voorbij was, dan bleek Italië altijd het enige Europese land met vrije verkiezingen waar zo'n optreden zeer werd geapprecieerd. De een of andere sensibele intellectueel mocht misschien uit de partij treden, maar de communisten als zodanig hoefden geen enkele angst te hebben dat het electoraat hen om zulke paskwilen in de steek zou laten. Integendeel, Boedapest zowel als Praag werden gevolgd door een toeneming van het aantal mensen dat communistisch stemde, vooral intellectuelen.

It would be grossly unfair to suggest that power-worship is the only motive for russophile feeling, but it is one motive, and among intellectuals it is probably the strongest one.

Aldus Orwell. Daarom spreken zij ook zo graag over een toekomst *onder* het communisme. Zelf plaatsen zij zich daarbij in de bovenlaag.

„Men hoeft slechts wat rood email weg te krabben”, aldus Enzo Bettiza, één van de beste kenners van het inheemse en internationale communisme, „en de hele oude rommel van de fascistische demagogie komt weer voor de dag”. Een bevestiging daarvan leverde onlangs ook een van de weinige Italiaanse communisten die niet alleen maar uitvluchten had, maar een concreet voorstel deed om Italië economisch weer op de been te helpen: hij vond dat er in het land een arbeidsdienst diende te worden ingevoerd!

Schandelijke erkenning van zelfbeschikkingsrecht

Het laatste wat men van de Italiaanse communisten, grote oogsters op een veld van oude Italiaanse ressentimenten, moet verwachten is consequentie. Nu hebben zij bijvoorbeeld weer een nieuwe vorm van Amerikaans imperialisme ontdekt, namelijk dat de Amerikanen nu eindelijk officieel hebben verklaard dat zij ook bereid zijn Italië communistisch te laten worden als zou blijken dat de Italianen, die in vrijheid kunnen kiezen, daaraan de voorkeur zouden geven. Met andere woorden: de Amerikanen zullen zich *niét* verzetten tegen een omgekeerd Tsjecho-Slowakije, tegen wat Italiaanse communisten propageren als een soort Romeinse mei en

waarvoor gekken en dwazen in niet-communistische partijen nu nog warmer schijnen te lopen dan de communistische partijleiding zelf. Die Italianen moeten het tenslotte zelf weten; en, wat heeft men per saldo tot nu toe aan hen gehad? Zij zijn eigenlijk altijd meer tot last dan tot steun geweest. Hulp krijgt men van hen pas wanneer zij tot de tegenpartij behoren, want dan beginnen zij, in hun eeuwige contramine, dáár te wroeten.

Die Amerikaanse verklaring is een zeer belangrijke, die al veel te lang op zich heeft laten wachten. De communisten zouden er eigenlijk bijzonder blij mee moeten zijn. Maar dat is in het geheel niet zo, want die verklaring, waaruit het tegendeel van imperialisme en soevereiniteitsbeperking blijkt, heeft hen dieper getroffen dan al het boosaardige imperialisme waarvan zij tot nu toe de Amerikanen hebben beschuldigd. En zo beschouwen zij die verklaring nu als het summum van inmenging in de Italiaanse zaken. „Het is”, heeft Enzo Bettiza geschreven, „alsof de Sovjets tot de Tsjechoslowaken zouden zeggen dat zij niets meer met hen te maken willen hebben, dat zij niet van plan zijn nog verder dure bezettingstroepen in het land te laten, gezien het duidelijke Tsjechoslowaakse gebrek aan sympathie voor het Warschau-Pact; en alsof de Tsjechoslowaken dan, wanneer de laatste Sovjetsoldaat uit hun land verdwijnt, dit zouden beschrijven als het ergste imperialisme dat hun ooit door de Sovjets is aangedaan”.

Wij bevinden ons hier duidelijk op een terrein van absurditeiten. Dat neemt niet weg dat de Italiaanse communisten, in een land waar de „doublespeak” altijd al triomfen vierde maar thans op massacommunicatiebasis het hele politieke denken beheerst, nu met geweld in de NAVO willen blijven en het als een nooit vertoonde arrogantie van de Amerikanen voorstellen als zij alle Italiaanse zaken voortaan helemaal soeverein aan de Italianen zelf zouden willen overlaten.

Restant van empire game

Eén zaak is echter wel duidelijk: al dat Italiaanse communisme is niets anders dan een half bewuste, half onbewuste manipulatie om de Italianen in het wereldgebeuren van vandaag een veel grotere rol toe te bedelen dan hen toekomt. Het is de laatste rest van hun speciale vorm van „empire game”. Zij zijn niet voor niets met al die zichtbare tekens van het oude Rome omgeven.

Het Romeinse rijk is, sinds zijn bestaan, steeds het klassieke voorbeeld van „het” imperialisme gebleven. Het wordt steeds geciteerd, maar over de mo-

derne lokalisatie van zijn karaktertrekken is men het minder eens.

Nu is echter het merkwaardige van het Romeinse imperialisme dat de Romeinen, in die moderne zin van het woord, geenszins als imperialisten zijn begonnen. En het is wel een van de grootste ironieën van onze 20e eeuw, dat deze eeuw aan de ene kant overal imperialisme ziet — deels terecht maar voor het grootste deel ten onrechte — maar dat aan de andere kant in diezelfde 20e eeuw de beste kenners van het oude Romeinse imperialisme tot de conclusie zijn gekomen dat Rome dan tenslotte wel een groot rijk mag hebben gehad, maar dat zijn imperium totaal anders tot stand is gekomen dan boze theorieën dat nog steeds veronderstellen.

Imperium tegen wil en dank

Rome is, om zo te zeggen, ondanks zich zelf gegroeid. De Romeinse senaat, het lichaam dat tot aan de keizertijd Rome feitelijk bestuurde, had een duidelijke afkeer van „buitenlandse avonturen”, wat ook blijkt uit het feit dat hij zeer onwillig was troepen voor een dergelijk doel ter beschikking te stellen. Een veldheer mocht blij zijn als hij van de zuinige en voorzichtige boeren, lange tijd het meest typisch voor de Romeinse senatorenstand, verlof kreeg tot het uitrusten van tienduizend of wat meer soldaten. Ook onder de keizers is een Romeins leger op veldtocht overigens nooit groter geweest dan enkele tienduizenden.

Daarbij kwam dat ook de „ideologie” van de Romeinse staat elke agressie verbood. De plaats van zekere moderne intellectuelen, die superwaakzaam toezien of het land wel voor de vrede werkt, werd in Rome door priesters ingenomen die zich om argumenten niet hoefden te bekommeren. Zodra een politiek naar agressie begon uit te zien, was het voldoende een religieuze wet naar voren te brengen die van een „heilige” angst voor zo'n politiek getuigde.

Hoe kwam het dan toch tot die uitbreiding van Rome over de toenmaals bekende wereld? Men schijnt vooral de volgende drie factoren te moeten onderscheiden.

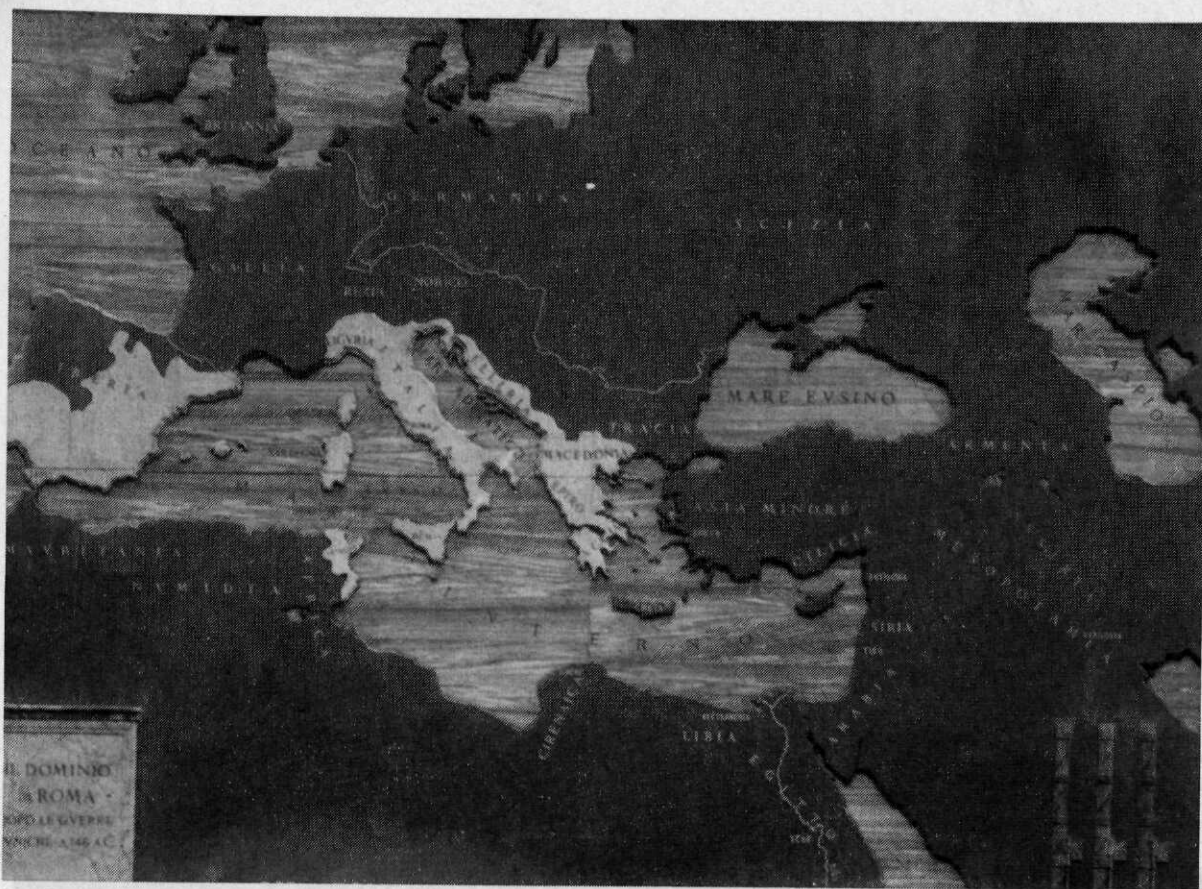
1. De schok die de opmars van de Carthager Hannibal tot voor de poorten van Rome, omstreeks de overgang van de derde naar de tweede eeuw v. C., het Romeinse boerenvolk heeft gegeven. Nadat het gevaar was afgewend, zag men dat Rome, alsof het in zijn gevoeligste zenuw was geraakt, zo'n ervaring voor de toekomst wilde vermijden. Het begon tussen zich zelf en de Carthagiers het begin van zijn

rijk te vormen, louter om hen op een grotere afstand te houden. Voor de Romeinen na Hannibal was het niet acceptabel meer dat een Carthager, door Spanje, Zuid-Frankrijk en over de Alpen trekkende, hun staat in de kern kon bedreigen.

2. Die oorlogen tegen Hannibal, een zeer groot veldheer, deden Rome voor het eerst in zijn geschiedenis afhankelijk zijn van een leger waarover de in wezen onmilitaire senatoren niet langer meer baas wisten te blijven, maar dat uit zich zelf een traditie ging opbouwen en dat uit zich zelf militaire leiders voortbracht. Dat proces verliep anders dan de senatoren misschien hadden gehoopt. Het sterker wordende, groeiende Rome bleek over uitstekend militair mensenmateriaal te beschikken, maar het werd, vooral wat succesrijke veldheren betreft, nadat van Carthago geen enkel gevaar meer was te duchten, moeilijk deze zaak terug te draaien tot het uitgangspunt. Dat betekende dat, wat als defensie was begonnen, ook agressie kon worden, zonder dat men, zuiver beschouwd, de verantwoordelijkheid daarvoor in Rome zelf, bij de senatoren, kon vinden.

A defensive war is admittedly a highly subjective and very elastic concept, and it would be naive to think that there were not often other and unavowed motives mixed up with the Romans' concern for their own security. To serve their personal ambition, powerful individuals sometimes transgressed official policy. Roman commanders were capable of gratuitously attacking some backward tribe, in the certain knowledge that no government will determinedly discipline or readily repudiate a striking military success, even one achieved against orders; and Roman generals hungered for military success, even if cheaply won over primitive peoples, since it paved the way to the celebration of a triumph, that gorgeous processional spectacle which ensured a man's political future and, in the poet Horace's words, for a giddy moment made him the veritable equal of the gods. (E. T. Salmon — The nemesis of empire. London (1974)12)

3. Het is nog steeds zo geweest dat, wanneer een staat groter en groter, sterker en sterker wordt, andere kleinere staten min of meer vrijwillig hun heil gaan zoeken in „aansluiting” bij die macht. Deze factor schijnt ook bij de uitbreiding van het Romeinse rijk een niet geringe rol te hebben gespeeld. Dat hij niet zonder meer onder het hoofd Imperialisme kan worden gerangschikt, bewijzen allerlei weigeringen van de Romeinse staat zich uit te breiden. Tot ver in de eerste eeuw v. C. wezen de senatoren verzoeken van dergelijke staten tot opneming in het rijk af. Het (in feite zeer on-

Het Romeinse rijk ten tijde van de Punische oorlog, 146 v.C.

imperialistische) criterium was daarbij: opneming slechts als dat de defensie van Rome kan dienen, anders niet.

In 88 v. C. vermaakte een Egyptische koning zijn land aan de Romeinse senaat. (Het eerste voorbeeld van zo'n legaat was de Kleinaziatische staat Pergamon die op die manier in 133 v. C. bij Rome kwam.) Het aanbod werd echter niet aanvaard. De Romeinen lieten het kostbare Egypte verder voor zich zelf zorgen. Ten slotte werd het dan toch in het Romeinse rijk opgenomen, maar merkwaardigerwijs pas nadat een afvallige Romein, Marcus Antonius, steunend op Egyptische hulpkrachten, van Griekenland uit Italië direct had bedreigd (Slag bij Actium, 31 v. C.).

Die vrijwillige aansluitingen, met een gerede kans nul op het rekest te krijgen, vormen een vreemd hoofdstuk in de geschiedenis van het Romeinse imperialisme, te meer daar het niet slechts oude en misschien wat moe geworden cultuurstaten betrof. Jonge en frisse barbarenstaten, buiten de *limes* gelegen, deden later hetzelfde verzoek, zelfs als er geen enkel gevaar voor gedwongen annexatie be-

stond. Zo ook de Sarmaten, een volk dat uit Zuid-Rusland was gekomen, nog in het jaar 333 na Christus, toen, naar het zich liet aanzien, het imperium al niet meer veel waard was.

Kortom, het Romeinse imperialisme vertoont allerlei trekken die het minder geschikt maken als boos voorbeeld van imperialisme zoals wij dat in de 20e eeuw zijn gaan opvatten.

Arrogantie, mythe, Pax Romana

Intussen kan er geen twijfel aan bestaan dat de dingen, naarmate zij meer automatisch dan met voorbedachte rade liepen, de Romeinen met een arrogant zelfbewustzijn moesten vervullen. Het begon met de verdediging van een stad en het eindigde ten slotte ermee dat de Romeinen het gevoel kregen dat de hele wereld voor hen bestemd was. Dat komt in het bijzonder uit in de idee die zij zich over de geografische grenzen van hun rijk vormden. In feite ging daaraan mettertijd elk grensbesef ontbreken. *Imperium sine fine* (rijk zonder einde) werd de officiële term daarvoor. Geen Romeinse geograaf zou het dan ook in zijn hoofd

Het Romeinse rijk bij Augustus' dood, 14 n.C.

hebben gehaald een lijn te trekken en te zeggen: Kijk, zo groot is ons rijk! Het wás inderdaad niet klein, maar de delineatie zou die geograaf kwalijker zijn genomen dan een barbarenvorst een inval in het rijk.

Rome had geen grenzen. Ook alle volken die buiten de *limes* woonden, werden geacht zich naar Rome te richten, tenzij zij, bijvoorbeeld door Rome aan te vallen, het tegendeel bewezen. In dat geval volgde er minder een oorlog dan een strafexpeditie.

Hier begon bij het nuchtere Romeinse boerenfolk dan eindelijk een mythe te spelen die het op de duur fataal zou worden. Maar voordat zij fataal werd, doordrong zij alles. De Romeinen ontleenden er in de keizertijd hun zedingsbewustzijn aan maar tevens, toen er geen feiten meer aan beantwoordden, hun afzakken naar louter pretenties. Dat is wat, achteraf gezien, zoveel Romeinse kunst ongenietbaar maakt. De mythen van in wezen nuchtere volken zijn de minst overtuigende die er bestaan. Men neme de volgende regel van de grootste Romeinse dichter Vergilius, uit diens *Aeneis* (VI, 851-853).

Tu regere imperio populos, Romano, memento (hae

tibi erunt artes) pacis que imponere morem, parcere subjectis et debellare superbos. (Uw taak is het, Romein, een imperium over de volken op te richten, voor vrede te zorgen, onderworpenen te sparen en ongezeglijken al onze macht te doen voelen; het zal u ook wel lukken.)

Had Vergilius het niet gedicht, dan had het ook van een willekeurige machtsverheerlijker kunnen stammen.

Cicero behoorde meer tot de ethische richting. Hij zegt ergens dat men beter niet van imperium, doch van *patrocinium orbis terrae* kan spreken, maar dat „trusteeship” laat de mythologie in feite ongewijzigd.

Zolang de Romeinen nog geen imperium hadden, dachten zij niet aan dergelijke justifications. Zij worden onsympathiek zodra het, voor het grootste deel onbedoeld, tot een imperium blijkt te zijn gekomen.

Het is ook later meestal zo gegaan. Wie een imperium wil, krijgt het niet. Wie zich zelf alleen maar verdedigt, zonder precies te weten waar die verdediging ophoudt, maakt zich ten slotte als „imperialist” antipathiek.

Dit oude, imperialistische Rome is voor het wes-

terse politieke gevoel sinds eeuwen obligaat vergelijkingsmateriaal, in deze of gene richting; maar nog nooit zijn bepaalde parallellen waarschijnlijk zover doorgetrokken als na de Tweede Wereldoorlog, vooral wat de beroemde „pax” betreft.

Reeds de pax Britannica voelde zich niet gelukkig zonder een vergelijking met de pax Romana. Vaak was het alsof zij zich daarmee een adeltitel wilde verschaffen. Dat ging ten koste van een massa misverstanden, maar die schrikken zoekers naar een houvast in een ver en niet meer helemaal te overzien verleden nooit af.

Pax Americana

Nóg geprononceerder werd deze tendens toen de wereld begon te spreken van de pax Americana; de associatie pax Romana volgde er vrijwel onmiddellijk op. Om verschillende redenen waren de Amerikanen, een robuuster volk dan de Engelsen, ook geschikter om in de plaats te treden van die onverzettelijke Romeinen van voorheen.

Van het een kwam echter het ander, en voordat de Amerikanen zich goed en wel in de rol hadden

verdiept werd weer een ander gegeven uit die onuitputtelijke bron van vergelijkingen die Rome vormt actueel: de Romeinse arrogantie. In 1966 hield senator Fulbright aan de Johns Hopkins-universiteit zijn beroemd geworden voordrachten — nog in datzelfde jaar verschenen onder de titel: *The arrogance of power* (Random House, New York) — waarin hij de Amerikanen, in plaats van even sterk, al even zwak zag worden als de Romeinen. Met andere woorden: hij kondigde hun de ondergang aan indien zij zich verder op die arrogante Romeinen zouden inspireren.

Het effect van Fulbrights uiteenzettingen op de Amerikaanse publieke opinie is groot geweest. Misschien zal men kunnen zeggen dat daarmee de basis werd gelegd voor de val van het zogenaamde imperiale presidentschap dat onder Nixon zijn hoogtepunt bereikte.

To find a work of comparable impact on American opinion one has to go back to Mahan.

Aldus bv. prof. Eugene V. Rostow.

Dat zou dus betekenen dat Amerika van zijn imperiale rol al weer afstand heeft gedaan met evenveel overtuiging als het zich minder dan een eeuw

Het Romeinse rijk tijdens Trajanus (98-117 n.C.); ondanks de schijn: geen overzees rijk

geleden, ten tijde van Mahan — de grote pleiter voor een krachtige vloot — daarop voorbereidde.

De vergelijking gaat mank

Intussen was het bij voorbaat verkeerd, de Romeinen erbij te halen. Het blijkt steeds meer een intellectuele sport die het Westen niet bekomt, want op haar essentiële punten gaat de parallel mank. Zo valt bij bijna al die vergelijkingen op dat bepaalde waarden ongemerkt worden verschoven of aan de waarneming onttrokken om de parallel te doen opgaan.

Tekenend in dit opzicht is, wat R. M. Errington, de auteur van een nieuw boek over de wordingsgeschiedenis van het Romeinse imperium (*The dawn of empire*. Londen (1971)), doet om het oude Rome in de termen van het moderne Amerika te verklaren. Over de expansie van Rome brengt hij op blz. 3 te berde:

It was not a deliberately engineered process; Rome's empire was not created by any initial desire to rule or to exploit others. Rather it evolved through a continual process of responding to threats, real or imagined, to Rome's everwidening sphere of interests. Expansion proceeded by a series of steps which aimed to achieve, first and foremost, merely the security of Rome. Security might be interpreted (as it was at first) as lying quite simply in the physical protection of the city of Rome; or it might be interpreted (as it was later) as protecting Rome's wider interests elsewhere, which were nevertheless regarded as essential to the prevailing concept of Roman security. Thus the process which produced the Roman empire overseas was accidental in the sense that it was not deliberately begun with the aim of achieving empire or (in the early stages) deliberately continued. It was not dissimilar to the way in which, since the second World War, the security interests of the USA have spread, half unwillingly, to embrace the greater part of the so-called 'free' world.

Rome een continentale macht

In zijn beschouwing maakt deze auteur echter een fout, die typisch zou kunnen heten voor de westerse opvattingen over het Romeinse rijk, namelijk daar waar hij van dat rijk spreekt als van een overzees rijk. Dit was Rome nu pertinent niet, al was het dan rond een zee, de Middellandse Zee, gegroepeerd. Het was een landimperium, en die Middellandse Zee schijnen de Romeinen niet veel anders te hebben opgevat dan als een wat groot uitgevallen meer.

Het onderscheid is van grotere betekenis dan men

misschien zou vermoeden. Men kan dat het duidelijkst aan Carthago demonstreren. Bewondering voor Rome heeft altijd min of meer ingehouden dat men nooit de rol van het oude Carthago in (en buiten) de Middellandse Zee goed in het vizier heeft gekregen. Hier had men werkelijk het voorbeeld van een „seaborne empire” en het is niet weinig pikant bij Ranke (*Weltgeschichte*) te lezen dat Hannibals kracht niet in de laatste plaats erop berustte dat hij het toenmalige Westen tégen Rome wist te mobiliseren:

Die Weltstellung Hannibals kulminiert eben darin, daß er die Kräfte des Occidents für Karthago gegen Rom heranzführt.

Maar Carthago leefde meer voor de „business”, zoals Griekenland voor de „cultuur”. Het werd ten slotte door de veel primitievere Romeinen onder de voet gelopen. Letterlijk, want of er nu een Middellandse Zee was of niet, de Romeinen lieten hier alles van hun legers en vrijwel niets van hun vloten afhangen. Rome was in zijn hele geschiedenis ontbloot van elk besef dat het evenzeer een krachtige vloot nodig had. Soms werd dat het rijk bijna noodlottig, zoals ook in de strijd met Carthago, en later gebeurde het meermalen dat het centrum van het rijk in bevoorradingscrises kwam te verkeren, doordat goed georganiseerde zeerovers zonder veel moeite de „life-lines” van het imperium konden doorsnijden. In dit opzicht zouden de Romeinen alles van de Carthagers hebben kunnen leren, maar het interesseerde hen niet, de zee (Middellandse Zee) was voor hen in laatste instantie iets dat helemaal niet bestond. Bovendien was het natte element hun uitgesproken onsympathiek. Zij vermochten er geen vruchtbare relatie mee te scheppen; de Romeinen waren slechte zeevaarders. Dat heeft hen in hun expansie in de gebieden rondom de toenmalige wereldzee merkwaardigerwijs maar weinig geschaad. Zij wisten hun legionairs ook zó wel overal heen te zenden. Dat ging weliswaar erg stroef, want het zeemanschap van de Romeinen had meer weg van kustvaart dan van goede navigatie. Maar meer was ook niet nodig. Carthago beheerste in de strijd met de Romeinen de zee, maar het heeft nooit een Romeins landingsleger kunnen onderscheppen. Er kon in die tijd nauwelijks tegen de wind in worden gelaveerd, en de Romeinen, die zich voor hun troepentransporten plachten in te stellen op het waaien van bepaalde winden, hadden dan ook niet de minste last van de Carthaagse vloten, hoewel die wel degelijk de zee beheersten. Het begrip „meesterschap ter zee” kan ten overstaan van een sterk expansief ingestel-

de landmogendheid derhalve ook worden overschat. De Romeinen trokken zich in ieder geval daarvan maar weinig aan. Op overeenkomstige wijze heeft ook het continentale Rusland zich nooit door zijn inferioriteit ter zee laten afhouden van zijn streven naar expansie.

En wat het luchtoverwicht betreft valt daaraan misschien nog het volgende kenmerkende feit toe te voegen. In de hoogtijdagen van de Egyptisch-Russische militaire samenwerking was het luchtruim van het NAVO-lid Turkije aanhoudend vol met overvliegende Russische toestellen. Voor elke vlucht van die aard was desalniettemin een Turkse vergunning nodig. Voor zover bekend, werd een dergelijke vergunning geen enkele maal geweigerd. Ook de Romeinse legionairs kwamen, hoe dan ook, overal. Men kan — tenzij men de zaken zeer academisch wenst te stellen — niet beweren dat continentale mogendheden niet overzee zouden kunnen optreden. Rommel, befaamd generaal van een vastelandsmacht, leidde een briljante veldtocht in Noord-Afrika en Scipio had vele eeuwen eerder dat zelfde gepresteerd, hoewel geen van beiden de zee tussen de thuisbasis en het operatietoneel beheerste.

Een kwestie van optiek

De optiek is een belangrijke zaak bij machtsproblemen. Indien de politiek van de Amerikaans-Russische détente nu in opspraak is gekomen, komt dat eigenlijk door een optische kwestie. Bij de détente was niet inbegrepen dat Rusland zich ook overzee imperialistisch zou gaan gedragen, zoals het dat nu duidelijk in Angola heeft gedaan. Wat het zuivere landimperialisme van de Russen betreft, waren de Amerikanen aan de vooravond van dit nieuwe gegeven bereid bijzonder ver te gaan in het accepteren van voldongen feiten. Dat vormde de achtergrond van „Helsinki”, door de Russen zeer toegejuicht omdat het min of meer de kroon zette op hun suzeriniteit in Oost-Europa. De morele kant werd, hoofdzakelijk voor de schijn, opgevangen in het beroemde document over de wederzijdse uitwisseling, waarvan een Engelsman heeft gezegd dat het de waarde heeft van een trouwbelofte onder twee lieden van dezelfde sexe die niets van elkaar moeten hebben: „Ik wil je trouwen als je je sexe, je gezicht en al je dwaze opinies verandert”.

De idee, die Kissinger c.s. daarbij voor ogen zweefde, was dat men de Russen kon „binden” door hun het gevoel te geven dat niemand — behalve de Chinezen, die wel zo verstandig waren niet aan

Helsinki mee te doen — hun landimperium nog aanvocht. Op die basis zouden zij, zo dacht hij, eerder zijn over te halen tot een vergelijk over de wapensystemen. In plaats daarvan gebruikten de Russen Helsinki echter slechts als springplank voor verdere imperialistische plannen, nu niet meer bicontinentaal maar mondiaal.

In 1914 kende de wereld drie grote imperia die niet met die naam werden aangeduid, omdat de opvatting toen was dat tot een imperium heerschappij ter zee en bezittingen overzee behoorden. Deze imperia waren Oostenrijk, Turkije en Rusland. Zij werden met een Duits woord vaak *Vielvölkerstaaten* genoemd. Aangezien deze volken allemaal aan elkaar grensden, strekten de drie Vielvölkerstaaten zich continu in de ruimte uit, wat de gedachte kon doen opkomen dat de integratie tot een imperium de natuurlijkste zaak van de wereld was geweest. Dit in tegenstelling tot de imperia van maritieme aard waarbij het moeilijk was níet te denken aan verovering, kolonisatie en wat dies meer zij. In wezen was er echter niet veel verschil geweest tussen de totstandkoming van de maritieme en de continentale imperia. Het was slechts een kwestie van optiek.

Het onjuiste criterium

Zeer merkwaardig is dat men er in onze eeuw zo lang over heeft gedaan de identieke substantie te ontdekken. Toen Oostenrijk en Turkije als rijken waren verdwenen, Rusland echter in een nieuwe gedaante als imperium was teruggekeerd, hield een man als president Roosevelt zich nog braaf aan de bovenbeschreven opvatting: de Russen waren daarom voor hem géén imperialisten, de Engelsen wél. Het vreemde daarbij was dat Roosevelt zich in zijn jonge jaren zeer voor marineaangelegenheden interesseerde. Hoe het zij, Rusland had voor zijn uitbreidingspolitiek niet of nauwelijks van een marine gebruik gemaakt en dat gaf ook bij hem, zuiver optisch, nog de doorslag over de vraag of een land imperialistisch was of niet. Uiteraard hield Roosevelt ook zijn eigen land voor niet imperialistisch, en zo leek de wereld in 1945 een goede toekomst tegemoet te gaan, gezien het feit dat de twee mogendheden die het nu praktisch voor het zeggen kregen, niet behept waren met die oude ziekte van het imperialisme.

Maar ál te spoedig zou echter blijken dat men niet aan een zaak ontkomt die men eenvoudig wegredeneert. De laatste Amerikanen die misschien nog geneigd waren het bicontinentale Russische imperialisme meer geografisch dan politiek te verkla-

ren, zullen daarover na de gebeurtenissen in Angola wel anders zijn gaan denken, en dat is dan wellicht de enige goede kant aan deze zaak: het werd tijd dat ook de Russen zelf eens iets deden om een optiek waarvan zij al te lang hebben geprofiteerd, te verstoren.

Een opvatting als die van Roosevelt kwam namelijk maar niet zo uit de lucht vallen. Zij beantwoordde aan een vrij diep ingewortelde idee van velen en juist daarom was het zo gemakkelijk, toen de Verenigde Staten vrijwel onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog ertoe moesten overgaan overall ter wereld dammen op te werpen tegen de bicontinentale expansie van Rusland, dat te beschrijven als „Amerikaans imperialisme” en daarmee nogal wat mensen te beïnvloeden.

Harold Macmillan, de voormalige Britse minister-president, heeft eens verklaard waarom dat zo moest gaan:

The torch has passed into American hands. Now they are reapers of the same harvest. That is the 'price of admiralty'.

Het vooroordeel van Roosevelt, dat zeker niet zonder invloed op de naoorlogse gang van zaken is gebleven, is met een zeer duidelijk tegenbewijs te weerleggen. Ook de Romeinen maakten voor de opbouw van hun imperium nauwelijks van schepen gebruik, tenzij om zich hier of daar eenvoudig te laten overzetten. Hun veroveringen strekten zich ononderbroken in de ruimte uit en bovendien was hun rijk niet minder een Vielvölkerstaat dan de bewuste landimperia van 1914. Toch zou niemand op de gedachte komen Rome daarmee te zuiveren van de blaam dat het ooit imperialistisch zou zijn opgetreden.

Integendeel, dat Romeinse rijk is tot op heden het klassieke, geïjkte voorbeeld van het imperialisme gebleven. Aan de Romeinen danken wij ook nog steeds de benaming van dit streven naar oppermacht en overheersing.

Zou men Roosevelt's criteria aanleggen dan zou men in zekere zin zijn gedwongen de hele Romeinse geschiedenis te herzien. In het Westen heeft men zich steeds te pas en te onpas met de Romeinen vergeleken en zich op de Romeinen geïnspireerd. Soms tot in het belachelijke. Maar kon men dat eigenlijk wel doen? Aan die vergelijkingen lagen immers staats- en rijksopvattingen te gronde, meer typisch voor handelsstaten en -rijken dan voor de staat die Rome was geweest en waarin de handel slechts een zeer ondergeschikte rol heeft gespeeld. Toch hadden, vooral in de 19e eeuw, grote „seaborne empires” als het Britse een onweerstaanbare

behoefte zich zelf in de Romeinse spiegel te bezien en daaruit is een grote geestelijke verwarring voortgevloeid. Een verwarring, die bijvoorbeeld in Toynbee's *Study of history* nog volkomen hoogtij viert.

Verbasterde analogie

Het mag dan onmogelijk zijn te ontkennen dat de Romeinen hun imperium imperialistisch hebben opgebouwd, een oude 19e-eeuwse opvatting komt ook bij Toynbee nog duidelijk voor de dag wanneer hij in de eerste plaats het Romeinse rijk min of meer naar analogie van het Britse poogt te verklaren, als een soort van handelsrijk dus. Daarvan was echter geen sprake, zoals men thans wel met zekerheid weet: het Romeinse rijk is nooit boven een vrij onderontwikkeld agrarisch-economisch peil uitgekomen. Maar ja, het Romeinse imperialisme moest op de een of andere wijze worden verklaard. En zo maakte Toynbee de Romeinen tot Engelsen, en we zagen al dat speciaal de Engelsen imperialisten waren voor mensen die, als Roosevelt, ook in de 20e eeuw nog 19e-eeuws dachten. Dat klopt trouwens precies met de idee die Toynbee had van het Russische imperialisme. Volgens hem wás het geen imperialisme, want Rusland „reageerde” altijd slechts op aanvallen van anderen. En ook al was het daarbij erg groot geworden, dat het nooit over een zee was heengesprongen bewees zijn onschuld aan imperialistische doelstellingen.

Zulke discussies zijn nu wel passé, maar wellicht is het nuttig althans één element ervan nog even in gedachten te houden. Heeft men de uitbreiding van het Romeinse rijk niet steeds wat al te voorbarig als vergelijkingsmateriaal in een *westelijke* context gebruikt? Zou zij niet beter op een *oostelijke* situatie van toepassing zijn? Na Rome is er in elk geval nooit een rijk geweest dat zich zo snel over een zo grote, geografisch samenhangende, ruimte heeft verspreid als het Russische.

Groeiproces per dag, eeuwenlang

In 1914 rekende Fridtjof Nansen uit dat Rusland in de voorafgaande vier eeuwen elke dag 55 vierkante mijl groter was geworden. Het was bij deze ontdekkingsreiziger, die toen juist een tocht had gemaakt door Siberië, het „Land van de toekomst”, hoofdzakelijk een geografische vaststelling.

Anderen stonden niet zo neutraal tegenover dat feit. Karl Marx, een russofoob zoals er weinigen

hebben bestaan, haalde er ook de geografie bij toen hij op 14 juni 1853 in de *New York Tribune* een van zijn bekende anti-Russische artikelen schreef. „Sinds Peter de Grote”, aldus Marx, „kwam de Russische grens 700 mijl dichter bij Berlijn, Dresden en Wenen, 500 mijl dichter bij Istanboel, 630 mijl dichter bij Stockholm en 1000 mijl dichter bij Teheran”.

Expansie leek wel de meest kenmerkende eigenschap van de hele Russische staat die de wereld nu vier eeuwen lang meer naar buiten dan naar binnen heeft zien groeien. Of er misschien een verband bestaat tussen deze onophoudelijke expansie en de steeds weer tegengehouden lotsverbetering van de Russen zelf?

Een paar onafhankelijke Russen, zoals de emigrant Alexander Herzen, hebben dit verband expliciet gelegd. Er zijn ook ettelijke Russische staatslieden en diplomaten geweest die het vermoedden. Maar er viel nooit veel aan te doen. Expansie leek vaak meer een noodlot dan een vrijwillige keuze voor de Russen. Overigens zou men zich weer vergissen indien men zou aannemen dat de Russen ooit tegen dat noodlot zouden willen rebelleren. Nog eerder zullen zij trots zijn op de internationale macht van hun land; en slechts illusionisten, die de verhoudingen in Rusland niet kennen, kunnen de mare verspreiden dat een expansieve politiek „op zekere dag” niet langer door het volk zal worden geaccepteerd. Dat is alleen denkbaar als het Sovjetbewind zich nog meer in zijn plannen zou verrekenen dan het tsarenbewind dat al deed toen het zich roekeloos in de Eerste Wereldoorlog begaf, en men weet dat zelfs Lenin zijn oren niet geloofde toen hij hoorde dat in Petersburg de Februari-revolutie was uitgebroken.

De stand van zaken zal dus werkelijk bijzonder katastrofaal moeten worden, voordat een Russisch imperialisme in het land zelf op tegenstand zou stuiten.

Schandpaal en lauwerkrans

Imperialisme is nu in het Westen een hoogst populaire zaak geworden. Men mag daarbij echter niet vergeten dat het nogal „goedkoop” aandoet anti-imperialistisch te worden als het niet meer mogelijk is zich imperialistisch te gedragen. Zolang dat wél kan, bestaat er feitelijk geen beter middel om de klassentegenstellingen te overbruggen; iets wat Julius Caesar, imperialist en „democraat”, in het oude Rome al begreep.

Kritiek worden de zaken pas als er aperte misrekeningen worden gemaakt, en deze zijn dan tot dus-

verre vooral bij oorlogen aan de dag getreden. Het is steeds gevaarlijk als een imperium in oorlog gaat. Oostenrijk, Turkije en Rusland leerden dat in de Eerste Wereldoorlog, Engeland en Frankrijk (zo men wil ook Nederland) hebben het in de Tweede moeten ondervinden. De Verenigde Staten kenden ook nauwelijks interne moeilijkheden voordat zij zich in Vietnam vergaloppeerden en aan de schandpaal werden genageld.

Indien dus zelfs in een democratische omgeving het imperialisme geen probleem vormde voordat het fouten beging, kan men zich voorstellen hoe de „publieke opinie” in Rusland tegenover het imperialisme van het eigen land staat, dat tot nu toe alleen maar lauweren oogstte.

Dissidente wetenschappers waarschuwen vergeefs

In het Westen wordt thans veel werk gemaakt van Russische dissidenten. Dat is uitstekend, voor zover men op die manier kennis kan maken met mensen van een eminente geestelijke moed, zo ongeveer de enige „intellectuelen” die in de tegenwoordige wereld nog een echte en niet slechts voorgewende oppositie hebben te voeren, met de grootste risico's voor zich zelf.

Aan de andere kant — en die dissidenten weten dat zelf het allerbest — is het uitgesloten dat zij de functie zouden kunnen vervullen van een voorhoede, met het oog op een uiteindelijke democratisering van hun land. Dat is slechts een dierbare gedachte van westerse intellectuelen met veel te triomfantelijke gevoelens over hun eigen rol sinds zij vrijwel en bloc aan partijpolitiek zijn gaan doen en erin slagen democratische staten nu min of meer naar hun hand te zetten. Daarbij is het ook hoogst twijfelachtig of zij wel begrijpen wat zij moeten doen om te verhinderen dat ook die democratische staten steeds meer op een hellend vlak komen: alle zogenaamde sympathie voor de Russische dissidenten heeft namelijk niet kunnen tegenhouden dat die enkele, zich zelf opofferende, Russische intellectuelen hun met macht en waardigheid beklede westerse collega's voortbrengers en beheerders der cultuur, van de grootst mogelijke kortzichtigheid betichten. En zij zullen het toch wel minstens zo goed weten als die paar Duitse intellectuelen die in de jaren '30 met hun waarschuwingen óók zo volledig gelijk kregen; anders zouden zij stellig niet al die risico's nemen!

Er heeft in Rusland géén democratisering plaats. Eerder het tegendeel. De homo sovieticus is nu pas waarlijk in zijn element, na alle imperialistische successen van zijn land. Het is een farce geworden,

Russen voor „toekomst-democraten” te willen houden. Het actuelere probleem bestaat hierin, de democratieën voor Rusland te vrijwaren. De Russische dissidenten zien, naar uit al hun verklaringen blijkt, daarin ook reeds hun voornaamste taak.

Struisvogels

Men kent het subtiele verschil reeds uit de jaren '30. Ook tóén had men volop illusionisten die meenden dat het enige wat ertoe deed, was in Duitsland de democratie te doen terugkeren. Hun eigen bijdrage aan deze ongetwijfeld lofwaardige zaak was . . . ontwapening.

Op 11 maart 1935, zo heeft Arthur Koestler onlangs gememoreerd, hield Clement Attlee in het Lagerhuis een aandoenlijke rede uit protest tegen een regeringsvoorstel om een bescheiden herbewapening door te voeren. Toen hij de „ontbinding van nationale legers” als een betere idee suggereerde, riepen sommigen: Iets om Hitler te vertellen! Hij schoof die interruptie hooghartig als irrelevant terzijde. Zulke struisvogels, zegt Koestler dan, zijn echter nooit uitgestorven. Men komt ze altijd weer tegen:

. . . in striped trousers or in overalls, in the boardroom or the Trade Union office.

Hitler sleepte de Duitsers door zijn successen mee, en de Duitsers waren eens nogal democratisch geweest en zouden later zelfs nóg betere democraten worden. De Russen hebben van democratie niet de vaagste notie; en een van de grote voordelen van een imperialistisch gedrag is dat een bewind daarmee alle problemen van die aard rustig kan verwaarlozen. Dat zijn de feiten.

Dissidenten

In een kortelings verschenen serie studies over de Russische dissidenten (*Dissent in the USSR*. Johns Hopkins University Press) heeft een van de auteurs, George Feifer, academische Sovjetologen beschuldigd van precies het tegendeel van wat prof. Karel van het Reve hun heeft verweten, namelijk dat zij de werkelijke betekenis van die groep grenzeloos overschatten. Van het Reve had het in *Encounter* (februari 1974) over „de gewoonte van onze Sovjetologen om de verklaringen van het regime serieus te nemen”. Feifer, in de kringen van de zeer pessimistische Moskouse dissidenten goed thuis, zoekt hun fout eerder aan de tegenovergestelde kant. Zij zijn geneigd die dissidenten voor de overweldigende massa van andere Russen

in de plaats te zetten. Er valt echter uit de houding van die dissidenten vrijwel niets te concluderen ten aanzien van de gang van zaken in de Sovjet-Unie. Zo had Feifer al eens eerder uiteengezet:

Russian intellectuals and 'practitioners of the free professions' seem to me as self-centered and biased as those of any Western country. Perhaps they are more so — and more given to cynicism, 'left-wing' antagonism towards authority and a my-country-is-always-wrong presumption — than in countries where resentment of this kind is diffused through its free expression. Certainly the discernment, even the moral outlook, of this kind of Russian is affected by the dictatorship's suffocation of cultural and intellectual life. Inwardly enraged by its subjugation, the haute intelligentsia simultaneously nurses its grievance of being misunderstood and mistrusted by the masses. None of this contributes to sound judgment.

Het is misschien een pijnlijke waarheid maar het is nu eenmaal zo: imperialisme is nog bij geen enkel volk onwelkom geweest zolang de tekenen goed stonden. In het bijzonder geldt dit echter wel voor Rusland waar het imperialisme, mét de wodka, troost moet brengen voor alles wat er niet is. In 1913 vierde tsaar Nicolaas II in massale populariteit het 300-jarige bestaan van zijn dynastie, een dynastie die Rusland had uitgebreid zoals nog nooit eerder enige dynastie haar land had vergroot.

Veronachtzaamde expansie

Het merkwaardige was, dat de wereld aan die expansie feitelijk niet veel aandacht heeft geschonken. Stellig zijn er in de vier à vijf eeuwen waarin Rusland zijn grondgebied zozeer vergrootte, meer zuiver retrospectieve boeken gewijd aan de uitbreiding van het Romeinse rijk dan aan dat contemporaine fenomeen.

Waarschijnlijk hing het met een optiek samen. In hetzelfde jaar waarin Nansen zijn optelsom maakte, schreef een andere Scandinaviër, de Zweed Rudolf Kjellén, over Ruslands „ligging in de schaduw”:

Rußland ist die Rückseite Europas, mit der Rückseite Asiens zu einem Reich zusammengeschnürt! (Geciteerd naar *Die Großmächte der Gegenwart*. Leipzig (1916)).

Kjellén maakte toen ook op het volgende attent:

Der Keiser aller Russen befiehlt über ein Gebiet, das die weitaus größte Einheit auf der politischen Karte ist; und kein Teil des Reiches fällt außerhalb des einen, zusammenhängenden Rahmens.

Voor dat laatste zou tot ver in de 20e eeuw een

optische factor zijn die een grote rol in de wereldpolitiek zou spelen, juist omdat optiek — om zo te zeggen het onderbewuste substraat van meer opzettelijke propaganda — daaruit niet meer is weg te denken. Bovendien plegen de Russen een scherm te schuiven voor alles wat zij doen (en nalaten), terwijl de na de Tweede Wereldoorlog voor zo imperialistisch gehouden Amerikanen vrijwel geen stap deden zonder dat de massacommunicatiemiddelen klaar stonden om te bewijzen hoe ver van huis ook dié stap weer voerde. Zo scheidt men natuurlijk heimwee, zeker heimwee naar het oude Amerikaanse isolationisme.

Inhoudsloos begrip

Iedereen praat tegenwoordig, in plaats van over Engels, over Amerikaans imperialisme, in allerlei verband, en dat is natuurlijk de beste weg om het begrip van zijn inhoud te ontdoen. Nu had het vroeger echter in de eerste plaats de zeer speciale betekenis van een staat die zich steeds meer tot een rijk (imperium) uitbreidde, vooral langs de weg van militaire veroveringen. Daarbij werd dan steeds vooropgezet dat de desbetreffende staat door een agressieve wil moest zijn bezeten om eerst zijn burenen, en vervolgens steeds verder wonenden aan zich te onderwerpen.

Een van de bezwaren van deze opvatting was dat het eigenlijk een post-factum redenering was: men zag een groot rijk en concludeerde daaruit dat de opzet ook had bestaan zo'n groot rijk te scheppen. Zo werden de scheppers van dat grote rijk min of meer vanzelfsprekend „imperialisten”, mensen die anderen hun wil hadden opgedrongen. Het imperialisme werd daarmee feitelijk gestempeld tot een volkomen vrijwillige onderneming, een vorm van machtswillekeur. Men kon (of wilde) zich niet voorstellen dat staten ook nolens volens soms tot expansie kunnen worden gedwongen. Het hoeft althans niet altijd alleen aan hén te liggen wanneer zij een weg inslaan die men imperialistisch kan noemen. Tegenover een imperialisme als vrijwillige actie kent men evenzeer een imperialisme als soms zéér onvrijwillige reactie, en de zogenaamde horreur van het imperialisme is dan vaak niets anders dan gewone „horror vacui”, een alleszins natuurlijke reactie. Want het afschuwelijke van het imperialisme blijkt maar al te vaak hierin te bestaan dat het zélf een afschuw heeft van het ledige, en daarom als van nature geneigd is tot het opvullen van elk denkbaar machtsvacuüm. Dat was ook de positie waarin na de Tweede Wereldoorlog de Verenigde Staten zijn komen te verkeren.

Objectief en subjectief oordeel

In zijn recente boek over Amerika, *La république impériale*, heeft Raymond Aron het imperialisme van zijn onderwerp als volgt gekarakteriseerd:

Une diplomatie qui intervient dans le monde entier sans viser à l'édification d'un empire au sens juridique ou effectif du terme.

Het is een omschrijving die de feiten op zich zelf goed weergeeft, maar helaas is imperialisme nooit iets geweest dat slechts in de wereld buiten ons bestaat. Het is tevens een fenomeen dat allerlei gevoelens oproept, en die subjectieve gevoelens leiden in de meeste gevallen ertoe dat het verschil dat Aron aangeeft, niet, of zeer gebrekkig, tot zijn recht komt.

Op de een of andere manier kunnen dan juist die gevoelens alle andere aspecten van deze zaak verdringen, en zo is het „Amerikaans imperialisme” thans in de wereld een begrip geworden dat zogenaamd evident is en dús geen bewijs meer nodig heeft. Elk anti-Amerikanisme berust daar min of meer op, ook en speciaal in West-Europa. Vooral twee dingen vallen daarbij echter op.

1. Dat anti-Amerikanisme is in feite weinig origineel. De Amerikanen zelf kunnen het nog steeds veel beter verklaren, ja er in zekere zin meer mee sympathiseren dan de „slachtoffers”; de meest prominente, te weten de West-Europeanen, niet uitgesloten. Er bestaat feitelijk geen West-Europees anti-Amerikanisme dat zijn argumenten niet uit Amerika zelf haalt, want West-Europa is pas recent tot het anti-imperialisme bekeerd; het weet nog niet eens helemaal waarover het praat. Amerika, hoe imperialistisch het door allerlei omstandigheden intussen ook mag zijn geworden, beseft nog heel goed dat het van origine uit de tegenovergestelde, anti-imperialistische hoek afkomstig is.

2. Dit anti-Amerikaanse is eigenlijk slechts te denken tegen de achtergrond van een ontwikkeling die men heeft gewild en die eerder in de pro-Amerikaanse sfeer lag. Speciaal wat West-Europa betreft gelden de woorden van Brzezinski:

Pax Americana (was) as much the product of non-Americans egging the United States on, as of American design. (International Affairs (1972)(10))

Zo gezien, komt al dat anti-Amerikanisme wel een beetje laat, al kan het natuurlijk zijn functie hebben voor zekere „correcties” van de Amerikaanse politiek. Als de Grieken erin zijn geslaagd juist ná

hun uitschakeling door de Romeinen de Romeinse wereld met hun filosofie te doordringen, zouden er bijna nog méér redenen moeten zijn waarom Europa dat zeker zou kunnen evenaren. De Romeinen hadden meer tegen de Grieken dan de Amerikanen tegen de Europeanen. Dat neemt echter niet weg dat imperialisme een zaak is met eigen wetten, en het voltrekt zich zeker niet in de eerste

plaats op het plan van het zuivere bewustzijn, de duidelijke wil of zelfs de boosaardige moedwil. Nu is het opvallende dat de grootste schreeuwers tegen een „boosaardig” Amerikaans imperialisme in Europa juist daar zitten waar nog niet zo lang geleden een uitermate onappetitelijk maar in eigen land hoogst populair imperialisme heeft bestaan: in het ex-fascistische Italië!

MEDEDELING

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging (Nassaulaan 6, Zoetermeer) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

RPV's veranderen de oorlog (misschien)

J. Pelt

kolonel van de verbindingdienst

Voor sommige lezers zal de uitdrukking „RPV” (nog) niets betekenen; anderen hebben er een vage voorstelling van. In feite is het echter voor de gehele defensiegemeenschap inmiddels tijd geworden zich ervan bewust te worden, dat het hier gaat om een nieuwe categorie militaire middelen die ingrijpende veranderingen kan teweegbrengen in het karakter van de moderne oorlog.

Daarom bevatten de jongste uitgaven (1976) van de gezaghebbende verzamelwerken *Jane's All the World's Aircraft* en *Jane's Weapon Systems* afzonderlijke en uitvoerige hoofdstukken over „Drones and RPV's” en wordt de huidige situatie op dit gebied in deze boeken omschreven met „drones and RPVs (. . .) are the subject of considerable professional attention in many countries (. . .)”.

Missiles, drones en RPV's

„Remotely piloted vehicles”, afgekort RPV, „drones”, „tethered platforms”, „Epervier”, „Kiebitz”, „Firebee”, „Compass Cope”, enz., zijn slechts enkele van de vele namen voor één zelfde idee: kleine of grotere onbemande vliegtuigen, die militaire functies verrichten als luchtverkenning, onder vuur nemen of bombarderen van gronddoelen uit de lucht, opsporen van doelen en vuurwaarneming ten behoeve van de veldartillerie, die dienen als schietschijf bij de opleiding van lucht-doelartilleristen en jachtvliegers, of fungeren als relaystation voor radioverbindingen, drager van elektronische tegenmaatregelen, misleiding van vijandelijke luchtverdedigingsradars, enz.

Sommige van deze taken kunnen ook worden verricht door raketten — geleide of ballistische — zoals bijvoorbeeld het bevuren van gronddoelen, maar „(guided) missiles” worden niet tot de RPV's gerekend, hoewel zij daarvan eigenlijk de oorsprong vormen, zoals wij verderop zullen zien.

De lijn tussen „drones” en „RPV's” is veel moeilijker te trekken; vaak worden deze uitdrukkingen

ook op een nogal verwarrende wijze door elkaar gebruikt. In beide gevallen gaat het om een onbemand vliegend voorwerp — uiterlijk al dan niet gelijkende op een conventioneel vliegtuig — op eigen kracht of met behulp van een lancering startende van de grond, van een schip of van een moedervliegtuig, (nagenoeg) gedurende de gehele vluchtduur door één of andere motor voortgedreven en na de vlucht weer landende op de grond of op een schip, of in de lucht opgevangen door een ander (bemand) vliegtuig. In al deze dingen verschillen drones en RPV's dus niet. Het grote onderscheid zit in de bestuurbaarheid tijdens het vliegen.

Bij de meeste drones moet het vluchtpatroon vóór de vlucht worden ingesteld en bovendien is slechts een beperkt aantal vluchtvarianties mogelijk. Gesimplificeerd zou bij een verkenningsdrone het keuzepakket bijvoorbeeld kunnen luiden: totale vluchtlengte 50 km, maximaal twee linker- en twee rechterbochten van maximaal 60 graden, tussen de bochten ten minste een recht traject van 2 km, luchtcamera's nemen op tijdens rechte koers van ten minste 2 km lengte en 500 m hoogte, enz. Na de start is aan het gedrag van zo'n drone niets meer te doen en rest alleen te wachten tot hij weer binnenvliegt. Dan is er enige tijd gemoeid met het ontwikkelen en interpreteren van de opgenomen foto's en films, en als dat niet bevredigend blijkt te zijn moet de vlucht weer worden overgedaan. Enzovoort.

Een bekende en zeer succesvolle verkenningsdrone, die in deze categorie thuishoort, is de AN/USD-501 van de Canadese firma Canadair. Deze 2,60 m lange en 33 cm dikke, sigaarvormige drone is reeds in operationeel gebruik bij de Britse en Westduitse landmachten en zal binnenkort eveneens worden ingevoerd bij het Italiaanse leger en bij de US Army. Ook de Koninklijke landmacht overweegt deze verkenningsrobot aan te schaffen, al was het alleen om in voorkomend geval tenminste lonende doelen te kunnen vinden

voor de kostbare Lance-raketten, die voor de KL in bestelling zijn.

Meer geavanceerde drones kunnen tijdens hun vlucht al een aantal „eigen beslissingen” nemen, bijvoorbeeld eerst de infrarood line-scanners beelden laten registreren als boven zee vliegend metterdaad een schepenconcentratie is gelokaliseerd aan de hand van haar warmteuitstraling. Maar een dergelijke „slimme” drone is direct aanzienlijk gecompliceerder, kwetsbaarder en vooral duurder dan het eerste type.

Nóg mooier (complexer, kwetsbaarder en duurder) wordt het wanneer men tijdens de vlucht in contact kan blijven met de drone, bijvoorbeeld per radio, en op grond van door de drone teruggezonden signalen op afstand de camera's kan bedienen. Zo'n drone noemt men „remotely controlled”. Van „remotely piloted” is echter pas sprake als de perfectie zover is doorgevoerd, dat inderdaad de „piloot is teruggekeerd in de cockpit”, al staat die cockpit dan nu veilig op de begane grond en op grote afstand van het misschien onder zwaar afweervuur vliegende vliegtuig. De „piloot” ziet dan op zijn beeldscherm weer nagenoeg hetzelfde als in de tijd toen hij nog gewoon in het vliegtuig meevloog en het gehele vliegtuig, de luchtcamera's, de boordwapens en het bommenluik staan weer onder zijn hooggekwalificeerde leiding. Alleen zijn vliegtoelage zal vermoedelijk een stuk lager liggen!

De technologische en financiële sprong, die moet worden gemaakt om van de meest perfecte „remotely controlled drones” te komen tot echte „remotely piloted vehicles” is echter groot. Zo groot, dat tot nu toe alleen de Verenigde Staten hierin slaagden, daarbij niet in de laatste plaats gebruikmakend van de kennis en ervaring die de ruimtevaart opleverde op het gebied van telemeting, telebesturing, data-links, (micro)miniaturisatie, bedrijfszekerder componenten, enz.

Na dit onderscheid tussen (guided) missiles, drones en RPV's, eerst nog in het kort iets over een ander vliegend voorwerp, alvorens met de RPV's verder te gaan.

Tethered platforms

Onbemande en niet-bestuurbare „tethered platforms” kennen wij uit zowel de Eerste als de Tweede Wereldoorlog in de vorm van de bekende sperballons. Meer geavanceerde getuigde vliegersystemen werden en worden in diverse landen beproefd, maar behalve de eerder genoemde West-

duitse Kiebitz van de firma Dornier en de daarvan afgeleide Frans-Duitse Argus (een vliegende radar) zit er in deze sector toch bijzonder weinig perspectief.

Ook in de Verenigde Staten heeft men in het verleden zonder succes gepoogd tethered platforms te bouwen. In 1972 woonde schrijver dezes in Fort Belvoir, Virginia een presentatie bij van de Avionics Division van de firma ITT waarbij, vermoedelijk voor de laatste keer, werd geprobeerd de US Army te interesseren voor een bij dit bedrijf reeds twaalf (!) jaren in ontwikkeling zijnde combinatie van motor-plus-luchtschroef, die aan een kabel kon worden opgelaten. Aan dit tethered platform konden TV-camera's, infraroodkijkers, laserdoelwitwijzers, radars, enz., worden bevestigd, met een gezamenlijk gewicht van 90 kg tot 350 m hoogte, of 45 kg tot 700 m hoogte. De geraamde verkoopprijs was in 1972 \$ 200.000 per compleet systeem, inclusief de grondapparatuur. Ondanks deze lage prijs is het systeem niet verder ontwikkeld. Vermoedelijk tot grote vreugde van de Amerikaanse helikoptervliegers, die een begrijpelijke aversie hebben tegen dergelijke, moeilijk tijdig waar te nemen, luchtobstakels boven het eigen gebied.

Wat voorafging

Het idee, zich zelf besturende onbemande vliegende voorwerpen te gebruiken voor militaire doeleinden, treffen wij reeds aan in één van Jules Verne's minder bekende verhalen, geschreven omstreeks 1880. Het ging hierbij om een zelf doelzoekend projectiel met een enorme explosieve kracht als wapen tegen oorlogsschepen. Tóén een volslagen fantasie, maar thans harde werkelijkheid geworden in de vorm van verschillende typen nucleaire geleide raketten.

Het duurde daarna toch nog tot bijna het einde van de Eerste Wereldoorlog alvorens werkelijk een „flying bomb” werd gerealiseerd. Dat geschiedde in de jaren 1917-1918 ongeveer gelijktijdig in Engeland, de Verenigde Staten en in Duitsland.

Van RPV's in de zin van dit artikel was echter natuurlijk nog geen sprake. Weliswaar demonstreerde reeds in 1913-1914 de Duitse schoolmeester Wirth in een Berlijns circus radiografische besturing van modelvliegtuigjes, en vloog in juni 1914 een echte Curtiss vliegboot met belangstellenden aan boord voor het eerst automatisch bestuurd met behulp van een door Sperry gebouwde

„automatische piloot”, maar in defensiekringen werd aan al dit nieuws voorlopig niet veel aandacht geschonken.

In Engeland waren De Havilland, Armstrong Siddeley en enkele anderen sedert 1917-1918 bezig met radiobesturing van één- en tweedekkers, maar eerst in 1934 vloog het eerste volledig op afstand bestuurd doelvliegtuig voor de opleiding van de Engelse luchtdoelartilleristen. Van deze „Queen Bee” zijn er vele tientallen gebouwd, later opgevolgd door verschillende verbeterde versies.

In Amerika waren de US Navy en het Army Air Corps in 1916 gestart met de bestudering van onbemande vliegtuigen, maar alles bleef op een laag pitje. In 1939 slaagde een kleine firma, Radioplane Company, erin een „draadloos bestuurd” vliegtuigje zonder calamiteiten verschillende vluchten achter elkaar te laten maken in de grote Mojavewoestijn van Californië. Desondanks verliep de verdere ontwikkeling daarvan toch nog zo aarzelend, dat de Tweede Wereldoorlog al goed aan de gang was alvorens de bestuurbare Ryan OQ-2 Target Drone (de term RPV bestond toen nog niet) algemeen in gebruik kwam bij de opleiding van de Amerikaanse luchtdoelartillerie.

In Duitsland werd tussen de beide wereldoorlogen de gedachte, op afstand bestuurbare onbemande vliegtuigen te gebruiken voor militaire doeleinden in eerste instantie veel serieuzer uitgewerkt. Het vredesverdrag van Versailles verbood dit weliswaar nadrukkelijk, maar wij weten hoe het met de naleving van dit verdrag is gegaan. Onderzoekers als Fokker en Van Berkel (Nederlanders), Drexler, Diekmann, Becker (die later de V-2 ontwierp) en vele anderen waren in Duitsland al spoedig intensief betrokken bij experimenten met afstandbesturing, niet alleen van vliegtuigen, maar ook van schepen, torpedo's, miniatuurtanks, enz. Reeds in 1931 startte, vloog en landde nabij Kiel een groot onbemand marinevliegtuig, uitsluitend m.b.v. radio bestuurd volgens een door Boykow ontwikkeld systeem. Duitsland was met dat onderzoek toen zeker vijf tot zes jaren vóór op zijn potentiële tegenstanders. Maar dit (geheime) Duitse spoorwerk concentreerde zich om verschillende redenen langzamerhand toch steeds meer op de zelfsturende vliegende bommen, die de wereld — in het bijzonder de Engelsen — naderhand maar al te goed leerde kennen als V-1 en V-2. RPV's liet men ook in Duitsland toen verder links liggen.

En zo is het gedurende de gehele Tweede Wereldoorlog gebleven.

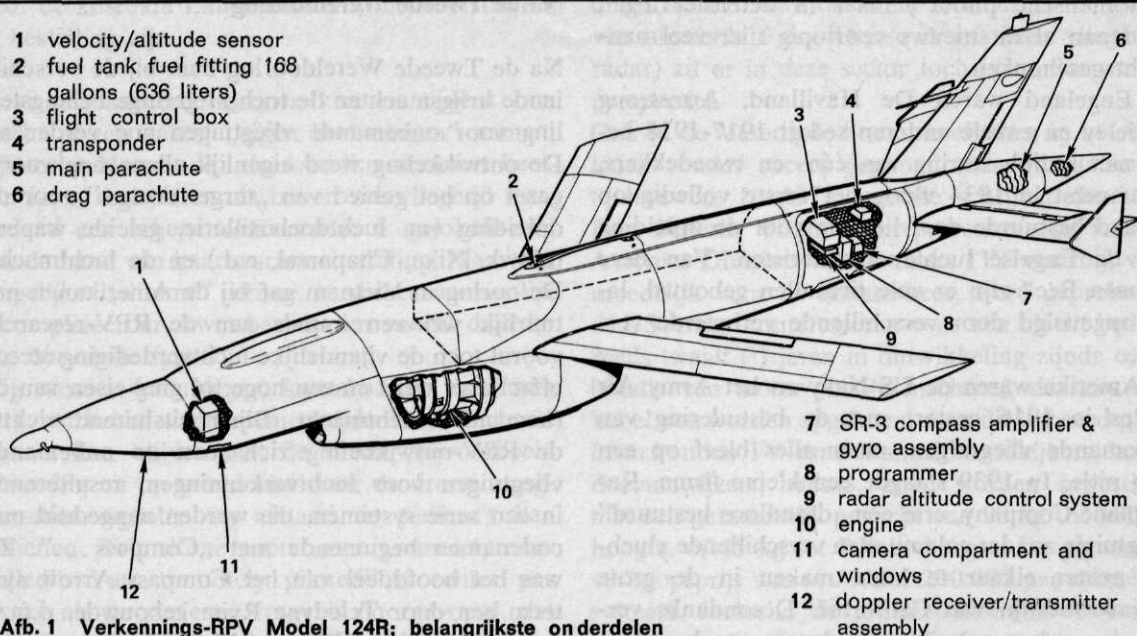
Na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede Wereldoorlog nam bij de verschillende krijgsmachten de toch al geringe belangstelling voor onbemande vliegtuigen nog verder af. De ontwikkeling werd eigenlijk alleen nog voortgezet op het gebied van „target drones” voor de opleiding van luchtdoelartillerie, geleide wapens (Hawk, Nike, Chaparral, e.d.) en de luchtmacht. De oorlog in Vietnam gaf bij de Amerikanen natuurlijk wel een impuls aan de RPV-research, vooral toen de vijandelijke luchtverdediging steeds effectiever werd en een hoge tol ging eisen van de (bemande) luchtmacht. Bijna uitsluitend richtte de RPV-ontwikkeling zich toen op onbemande vliegtuigen voor luchtverkenningen, resulterende in een serie systemen, die werden aangeduid met codenamen beginnende met „Compass...”. Zo was het hoofddeel van het Compass Arrow systeem een door Teledyne Ryan gebouwde, d.m.v. radio bestuurd RPV (AQM-91A), die speciaal was ontworpen voor visuele en infraroodfotografie en voor het verzamelen van elektronische inlichtingen (ELINT) boven bepaalde delen van China. Andere uitvoeringen uit deze serie droegen namen als Compass Bin, Compass Dart, Compass Dawn, enz.

Het voorvoegsel „Compass...” wordt bij de US Air Force ook nu nog gebezigd voor het aanduiden van nieuwe, geavanceerde luchtverkenningssystemen, zoals de thans in ontwikkeling zijnde Compass Cope, een op grote hoogte vliegende „long endurance” RPV. Hoofdonderdeel van dit systeem is uiteraard weer een onbemand vliegtuig met de volgende karakteristieken: bijna 13 m lang met een vleugelwijdte van ruim 24 m, voorzien van een straalmotor, die een kruissnelheid mogelijk maakt van 0,5 - 0,6 mach op een hoogte van 15.000 - 21.000 m gedurende meer dan 30 uren achtereen. De nuttige lading van maximaal 317 kg kan bestaan uit een grote variatie van sensors als tv-camera's, side-looking radars, infrarood line-scanners, lasersensors; verder apparatuur voor ELINT en SIGINT (signal intelligence), voor elektronische oorlogvoering, enz. De „piloot” van deze Compass Cope zal straks bij zijn luchtverkenningen nooit verder van de aarde zijn verwijderd dan de zitting van zijn stoel in het bedieningsvoertuig vanwaar de RPV wordt bestuurd.

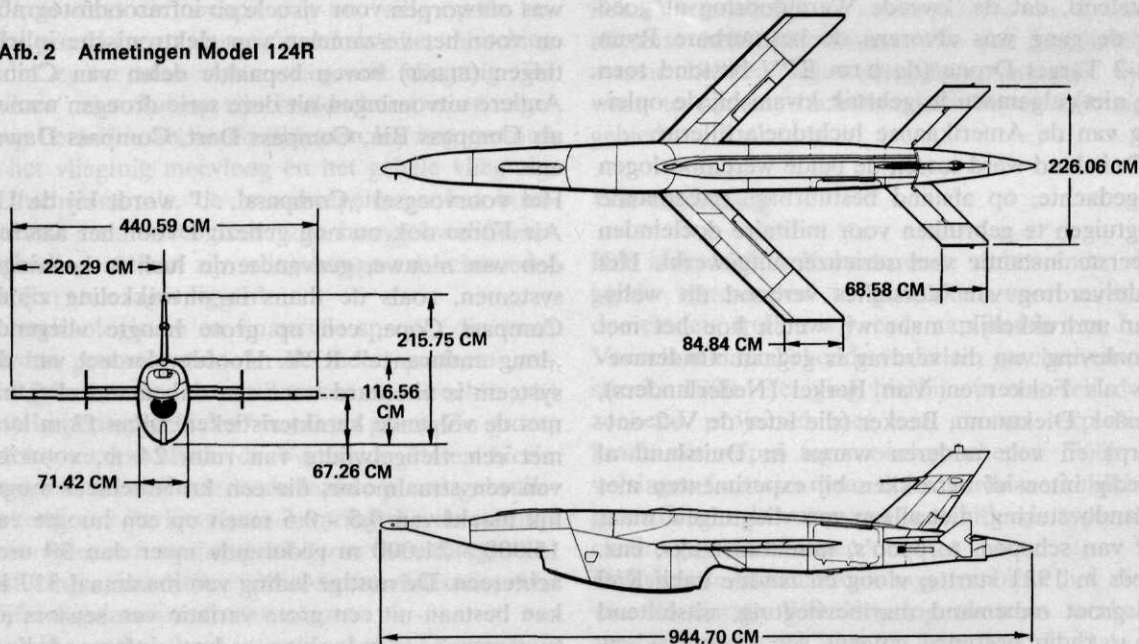
De meeste versies van de Compass-serie zijn afkomstig van de firma Teledyne Ryan, een Amerikaans aëronautisch bedrijf met een grote en langdurige ervaring op het gebied van onbemande

- 1 velocity/altitude sensor
- 2 fuel tank fuel fitting 168 gallons (636 liters)
- 3 flight control box
- 4 transponder
- 5 main parachute
- 6 drag parachute

Afb. 1 Verkenning-RPV Model 124R; belangrijkste onderdelen

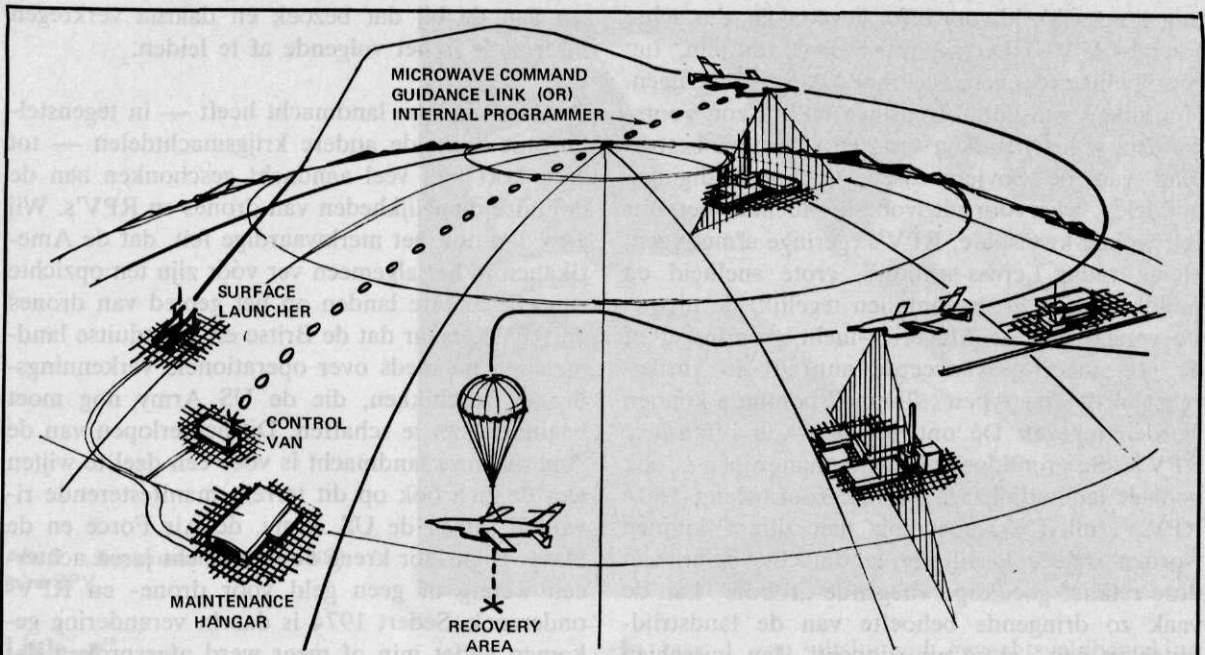
Afb. 2 Afmetingen Model 124R

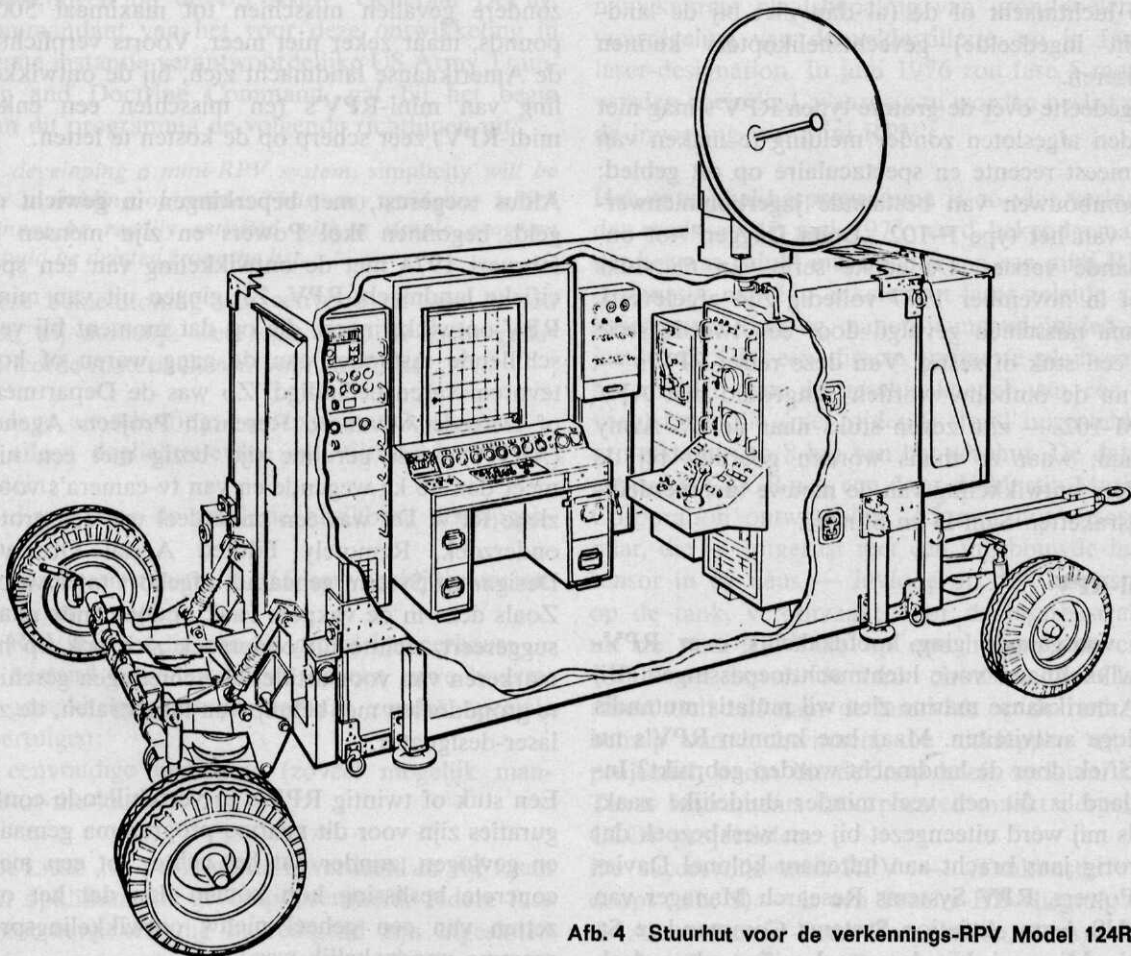
vliegtuigen. Behalve de bovenbeschreven Compass Cope heeft deze fabriek op het moment ook een RPV in ontwikkeling, waarmee tactische luchtverkenningen beter, sneller, veiliger en vooral goedkoper kunnen worden verricht dan met bemande vliegtuigen zoals thans het geval is bij alle tactische luchtmachten behalve de Amerikaanse. Deze door de fabriek Model 124R genoemde RPV is een verdere uitwerking van de 124I, die — uitgerust met een Bourns/CAI-luchtcamera —

reeds begin 1972 door Israël met succes zou zijn gebruikt voor luchtverkenningen boven Caïro en de westelijke oever van het Suez-kanaal (afb. 1 en 2). De operationele conceptie voor het gebruik van de nieuwe 124R toont afb. 3. Afb. 4 geeft een indruk van het bedieningsvoertuig, van waaruit de RPV wordt bestuurd.

Behalve RPV's voor verkenningdoeleinden worden in de Verenigde Staten ook onbemande vlieg-

Afb. 3 Operationele toepassing van de verkenings-RPV Model 124R

Afb. 4 Stuurhut voor de verkenings-RPV Model 124R

tuigen ontwikkeld voor offensieve taken, dus echte aanvals-RPV's. De gegevens daarover zijn, om begrijpelijke redenen, veel moeilijker te verkrijgen. Hoofddoel van deze offensieve RPV's zou voorschijnlijk zijn het bereiken van een effectieve bestrijding van de Sovjetrussische luchtverdedigingsmiddelen, waarvoor uit, voor het luchtafweervuur zelf weinig kwetsbare, RPV's (geringe afmetingen, kleine radar „cross-section”, grote snelheid en wendbaarheid, grote aantallen tegelijk) de nieuwste versies van de Maverick-lucht/grondraket of de nog meer geavanceerde antiradiatie Shrike-raket of diverse typen „slimme” bommen kunnen worden ingezet. De ontwikkeling van offensieve RPV's, die gronddoelen kunnen aangrijpen is ook voor de landstrijdkrachten van groot belang. Deze RPV's zullen vermoedelijk niet direct kunnen worden ingedeeld bij de landmacht, maar met deze relatief goedkope vliegende „robots” kan de vaak zo dringende behoefte van de landstrijdkrachten aan „close air support” dan misschien frequenter, sneller, effectiever en met minder eigen risico's worden gehonoreerd dan thans de tactische luchtmacht of de (al dan niet bij de landmacht ingedeelde) gevechtshelikopters kunnen realiseren.

Dit gedeelte over de grotere typen RPV's mag niet worden afgesloten zonder melding te maken van het meest recente en spectaculaire op dit gebied: het ombouwen van bestaande jagerbommenwerpers van het type F-102 „Delta Dagger” tot onbemande versies. De eerste serie van 68 stuks moet in november 1977 volledig zijn afgeleverd, daarna misschien gevolgd door een tweede serie van een stuk of zestig. Van deze reuze-RPV's — die na de ombouw worden aangeduid met AN/PQM-102 — zijn zeven stuks naar de US Army gegaan, waar ze thans worden gebruikt bij de verdere ontwikkeling van de nieuwe luchtverdedigingsraketten Sam-D en Stinger.

Mini-RPV

Het voorgaande ging hoofdzakelijk over RPV-ontwikkelingen voor luchtmachttoepassingen. Bij de Amerikaanse marine zien wij mutatis mutandis analoge activiteiten. Maar hoe kunnen RPV's nu specifiek door de landmacht worden gebruikt? Inderdaad is dit een veel minder duidelijke zaak, zoals mij werd uiteengezet bij een werkbezoek dat ik vorig jaar bracht aan luitenant-kolonel Davies R. Powers, RPV Systems Research Manager van het US Army Aviation Systems Command te St. Louis, Missouri. Uit de ongeclassificeerde gedeel-

ten van de bij dat bezoek en daarna verkregen informatie is het volgende af te leiden.

De Amerikaanse landmacht heeft — in tegenstelling tot de beide andere krijgsmachtdelen — tot voor kort niet veel aandacht geschonken aan de militaire mogelijkheden van drones en RPV's. Wij zien dan ook het merkwaardige feit, dat de Amerikanen in het algemeen ver vóór zijn ten opzichte van alle andere landen op het gebied van drones en RPV's, maar dat de Britse en Westduitse landmachten nu reeds over operationele verkenningsdrones beschikken, die de US Army nog moet beginnen aan te schaffen. Dit achterlopen van de Amerikaanse landmacht is voor een deel te wijten aan de zich ook op dit terrein manifesterende rivaliteit tussen de US Army, de Air Force en de Navy. Daardoor kreeg de landmacht jaren achtereen weinig of geen geld voor drone- en RPV-onderzoek. Sedert 1974 is daarin verandering gekomen nadat min of meer werd afgesproken dat de US Army zich zal beperken tot „mini-RPV's” met geen hoger vlieggewicht dan 290 lbs; in bijzondere gevallen misschien tot maximaal 5000 pounds, maar zeker niet meer. Voorts verplichtte de Amerikaanse landmacht zich, bij de ontwikkeling van mini-RPV's (en misschien een enkel midi-RPV) zeer scherp op de kosten te letten.

Aldus toegerust, met beperkingen in gewicht en geld, begonnen kol Powers en zijn mensen in februari 1974 met de ontwikkeling van een specifieke landmacht-RPV. Zij gingen uit van mini-RPV-ontwikkelingen, die op dat moment bij verschillende instanties aan de gang waren of kort tevoren waren beëindigd. Zo was de Department of Defense Advanced Research Projects Agency (ARPA) reeds geruime tijd bezig met een niet meer dan 30 kg wegende en van tv-camera's voorziene RPV. Dit was een onderdeel van een groter onderzoek, Remotely Piloted Aerial Observer Designator System genaamd, afgekort tot RPAODS. Zoals deze in de vakpers vaak opdoemende naam suggereert, richtte dit onderzoek zich ook op het markeren van voor artilleriebeschietingen geschikte gronddoelen met behulp van laserstralen, de zg. laser-designator.

Een stuk of twintig RPV's in verschillende configuraties zijn voor dit RPAODS-programma gemaakt en gevlogen, zonder dat het echter tot een meer concrete beslissing kon komen dan dat het opzetten van een geheel nieuw ontwikkelingsprogramma noodzakelijk was.

Afb. 5 „Tankbuster” (Praeire-IIB);
mini-RPV

Little „r”

Zo heet deze nieuwe aanpak van mini-RPV-ontwikkelingen bij de US Army. Generaal DePuy, commandant van het voor deze ontwikkeling in eerste instantie verantwoordelijke US Army Training and Doctrine Command, gaf bij het begin van dit programma de volgende richtlijnen uit:

In developing a mini-RPV system, simplicity will be the overriding objective. Thus, any guideline which cannot be readily satisfied with a simple program should be deleted from the list.

Deze beklemtoning van eenvoud en lage kosten zien wij duidelijk weergegeven in de meer gedetailleerde materieleisen voor de Little „r”:

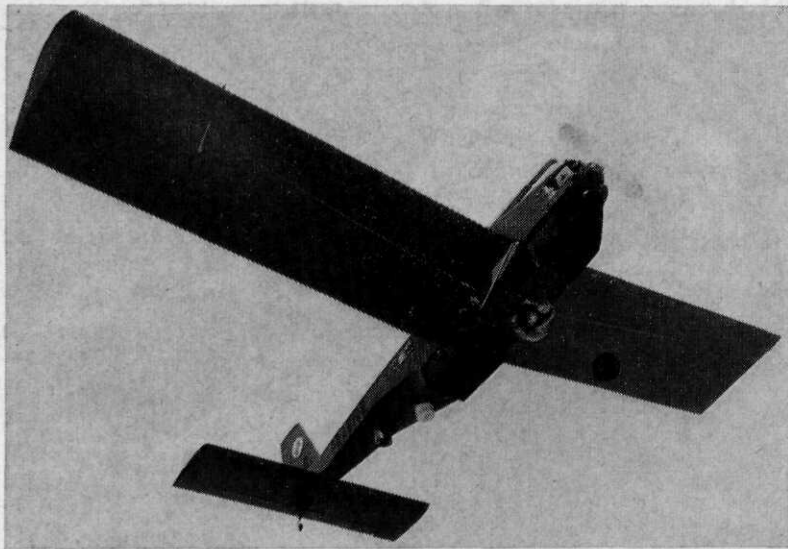
- lage aanschaffings- en exploitatiekosten;
- alleen daglichttelevisie met directe beeldoverdracht;
- direct voor de artillerie bruikbare doelopsparing;
- bereik ten minste 10 - 15 km voorbij de voorste lijn eigen troepen;
- RPV eenvoudig van de grond lanceerbaar;
- bestand tegen landingen op een ruwe bodem;
- gemakkelijk transporteerbaar zonder speciale voertuigen;
- eenvoudige bediening (zoveel mogelijk man-out-of-the-loop).

Het Little „r”-programma is verdeeld in vijf fasen van opklimmende gecompliceerdheid. Iedere fase moest eerst volledig bevredigend zijn afgesloten vóór aan een volgende fase kon worden begonnen.

In fase 1 zou uitsluitend gevechtsveldbewaking met de mini-RPV aan de orde zijn, in fase 2 fotoverkenning, in fase 3 doelopsparing, in fase 4 nauwkeurige plaatsbepaling van gronddoelen en vuurregeling van de veldartillerie, en in fase 5 laser-designation. In juni 1976 zou fase 5 moeten worden beëindigd, waarna zou worden beslist over de invoering van mini-RPV's.

Het ontwikkelingsprogramma is zó vlot verlopen, dat reeds op 12 mei 1975 werd bekendgemaakt, dat het was gelukt met behulp van een mini-RPV-designator met één enkele met laser geleide artilleriegranaat (het zg. canon-launched-guided-projectile, CLGP) een directe treffer te plaatsen op het midden van de geschutskoepel van een gevechtstank, die (niet rijdend) stond opgesteld op een afstand van 8 km van het geschut. De daarbij gebruikte CLGP was een door de Martin Marietta Corporation ontwikkelde 155 mm houwitsergranaat, die — uitgerust met een ingebouwde lasersensor in de neus — invloog op de „laser-spot” op de tank, veroorzaakt door de laserbestraling uit de mini-RPV die op een hoogte van circa 1500 voet boven de tank cirkelde. De CLGP stuurt zich zelf naar de laservlek op de tank met behulp van luchtvinnen, die uitklappen uit het projectiel, nadat dit de loop heeft verlaten. Ook Texas Instruments Incorporated maakt dergelijke CLGP-projectielen.

De succesvolle mini-RPV — „Tankbuster” gedoopt (afb. 5) — is een Praeire-IIB-vliegtuig van de Aeronutronic Ford Corporation, een dochter van het Fordconcern. Een directe voorganger van

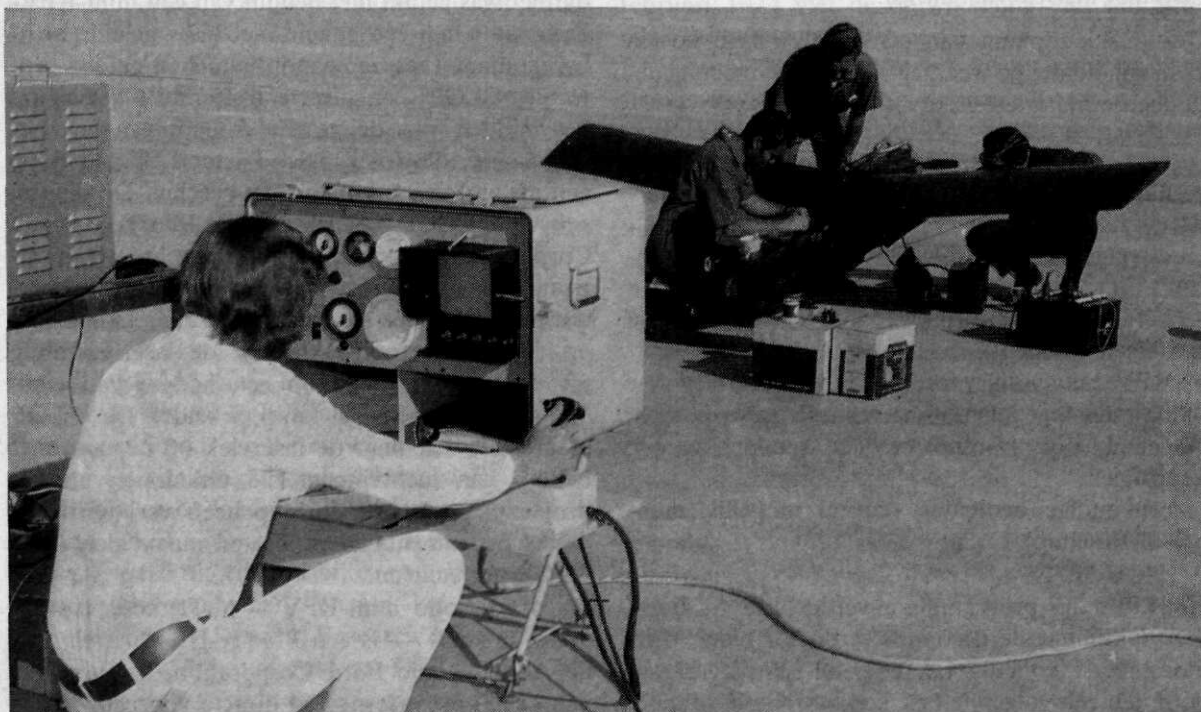
Afb. 6 Praeire-I mini-RPV in de lucht

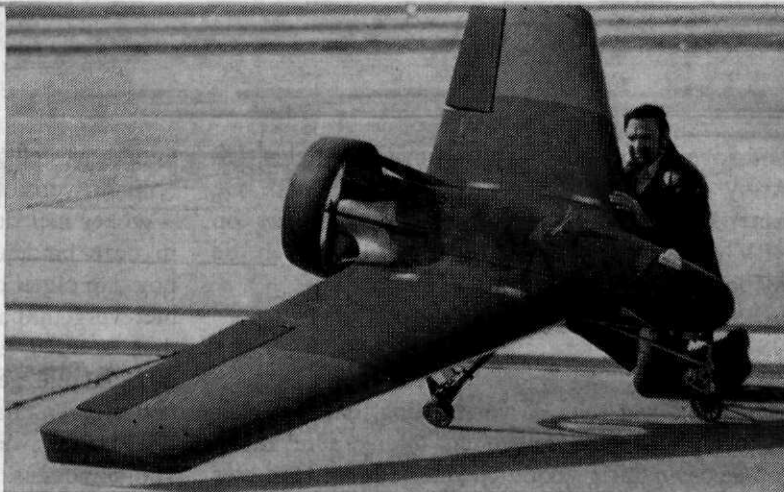
deze RPV — de Praeire-I — toont afb. 6 in de lucht. Aan de onderzijde is de plastic koepel te zien, waarin de volledig gestabiliseerd opgehangen tv-camera zit. Afb. 7 toont vervolgens het grondstation waarmee de RPV wordt bestuurd, terwijl de mecaniciens op de achtergrond bezig zijn de vliegtuigmotor te starten. De „piloot” zien wij hier met één hand de „stuurknuppel” bedienen. Met de andere hand houdt hij tijdens de vlucht de tv-camera op het doel gericht en ziet op het tv-beeldscherm wat de camera (voorzien

van een 4:1-zoomlens) waarneemt. Hoe de laserstraal verder op het richtpunt wordt gebracht en gefixeerd kan hier niet worden beschreven, maar men behoeft geen artillerist te zijn om in te zien welke revolutionair nieuwe mogelijkheden nu voor de veldartillerie worden geopend door deze combinatie CLGP en RPV-designator.

Bij de Tankbuster (Praeire-IIB) zit de tv-koepel aanvankelijk bovenop (zie afb. 5), maar draait met de gehele neus om de lengteas naar beneden zodra het vliegtuig in de lucht is. De RPV is volledig

Afb. 7 Praeire-I mini-RPV; bedieningskast en starten van de motor

Afb. 8 Aquila mini-RPV met stuurhut

van kunststof gefabriceerd en heeft een eigen gewicht van 55 kg. Een tweecilinder 8 pk Kolbo-Korpmotor geeft de RPV een maximumsnelheid van rond 70 km/h op 5000 voet. De besturing (vliegtuig zelf, tv-camera en laser-designator) geschiedt via radioverbindingen, die voorshands zijn beperkt tot line-of-sight, maar er is ook een autopiloot ingebouwd om neerstorten te voorkomen als het gezichtsverband tijdelijk zou zijn verbroken. Het vliegtuig kan vier uren in de lucht blijven.

Deze mini-RPV kan ook met een — eveneens door Aeronutronic Ford ontwikkelde — miniatuur Forward Looking Infra Red (FLIR) sensor worden uitgerust voor nachtgebruik en heet dan Calere. Voorts is een af luister set voor deze RPV beschikbaar om vijandelijke elektronische verbindingen uit de lucht te kunnen af luisteren. Behalve Aeronutronic Ford neemt ook de Lockheed Missiles and Space Company deel aan het Little „r”-ontwikkelingsprogramma van de US Army. In 1974 werd deze firma gecontracteerd voor de levering van 30 mini-RPV's en vier

grondstations (afb. 8) in twee jaren tijd. De Lockheed-RPV — Aquila gedoopt — is een vliegende vleugel, bijna 4 m breed en in het midden 2,5 m breed. Het eigen gewicht bedraagt 55 kg en het toestel is uitgerust met een 11 pk-motor waarmee op 12.000 voet hoogte een kruisnelheid van 70 tot 220 km/h wordt bereikt. Het driewielige landingsgestel, dat op de foto te zien is, zal in de definitieve uitvoering niet meer aanwezig zijn want deze mini-RPV start van een lanceerbaan, die op een normale vrachtauto is gemonteerd. De landing geschiedt met behulp van een vangkabel, waarna de Aquila — anders dan een echte arend — neerploft op een soort trampoline. Ook deze RPV kan worden beladen met een verscheidenheid aan sensors, laser-designators, stoorzenders, af luister apparatuur, enz. Op de afbeelding van de stuurhut is op de achtergrond de video-apparatuur te zien, waarmee de gehele vlucht van de RPV op beeldband wordt vastgelegd. Achteraf kan men dan deze beeldband nogmaals minutieus bekijken, uitvergroot en analyseren. ▷

Tot zover de voornaamste gegevens van het US Army Little „r”-ontwikkelingsprogramma. De Amerikaanse landmacht is wat laat gestart op RPV-gebied, maar met Little„r” lijkt toch de goede weg te zijn gevonden.

US only?

Men hoort wel eens de verzuchting, dat de Amerikanen werkelijk nieuwe en interessante zaken zo vaak langdurig voor zich zelf houden. Ook hier rijst de vraag wat andere landen aan RPV's kunnen of moeten doen. De eerder genoemde Jane's-boeken constateren eerst „the American RPV programmes constitute the most advanced and extensive . . .”, achten vervolgens de Russen technisch zeker in staat ook RPV's te ontwikkelen, maar menen even zeker te weten dat er in Rusland op dit gebied nog niet veel gaande is. Voor de

andere westelijke landen is de technologische achterstand vermoedelijk reeds te groot geworden om — zeker met de huidige krappe defensiebudgetten in deze landen — los van de Verenigde Staten nog aan eigen ontwikkelingen te beginnen of deze met vergelijkbaar succes voort te zetten. Bovendien zouden eigen Europese ontwikkelingen in dit concrete geval ook volstrekt indruisen tegen het streven naar kostenbesparende wapenstandaardisatie, waarvan immers ook ons land zo'n voorstander is.

Het ziet dus ernaar uit, dat het met de RPV's voorlopig inderdaad „US only” blijft, tot er wat meer inzicht is verkregen in de betekenis van RPV's voor de moderne oorlogvoering, en dan kunnen wij altijd nog inhaken op de Amerikanen. Dan moeten wij echter langzamerhand wél weten wat er op dit gebied te koop is.

Literatuur

- A. R. Weyl — *Guided missiles*. Temple Press Ltd., Londen (1949).
N. A. Parson jr. — *Guided missiles in war and peace*. Harvard University Press, Cambridge/Mass. (1956).
Guided Missiles Fundamentals. US Air Force Manual 52-31.
RPV's - An emerging technology. Spec. Rep. *Aviation Week & Space Technol.* (1973)(1).
G. H. Finger — Mini RPVs. *Field Art. J.* (1975)(4)7.

- K. Kresa en W. F. Kirilin — The Mini RPV. *Astronautics & Aeronautics* (1974)(9)48.
RPVs in the military services. *Commanders Dig. Series* 17(1975)(3).
F. P. Ragano — Smart projectiles for sharpshooting artillery. *Nat. Def.* (1975)(5)120.
S. Geisenheyner — Augen des Heeres. *Wehr und Wirtschaft* (1975)(5)220.
Remotely piloted re-usable vehicles — *AGARD Conf. Proc. 178* (1975)(10).
Jane's Weapon Systems (1976).
Jane's All the World's Aircraft (1976).

De Jom-Kippoeroorlog, enkele lessen en implicaties

J. H. F. Korving

Polemologisch instituut van de RU Groningen

Sedert oktober 1973 hebben civiele en militaire analisten zich het hoofd gebroken over het vraagstuk welke lessen er te leren vallen uit de Oktober-oorlog in het Nabije Oosten. Talloze publicaties in diverse vakbladen poogden aan te tonen dat de rol van bijvoorbeeld de tank geheel verleden tijd was of, juist het tegendeel, dat de tank dominant bleef op het slagveld. Dezelfde uiteenlopende meningen werden geuit over de rol van de luchtmacht in de gevechten op de grond. In het algemeen kan worden gesteld dat de meeste commentaren tijdens en vlak na deze oorlog lijden aan het euvel van overhaaste conclusies. De laatste tijd is het mogelijk wat meer evenwichtige conclusies te trekken uit de gebeurtenissen van deze oorlog. Er zijn meer gegevens beschikbaar en commentatoren van beide zijden, die tijdens de oorlog deelnamen aan besprekingen op het hoogste politieke en militaire niveau, hebben hun tamelijk gebalanceerde visie in deskundige en boeiende boeken gepubliceerd. Ik doel hierbij speciaal op twee boeken, nl. dat van generaal-majoor Chaim Herzog, die tweemaal hoofd is geweest van de afdeling militaire inlichtingen van het Israëliëse leger en die thans ambassadeur is bij de Verenigde Naties, en dat van Mohammed Heikal, voormalig minister van voorlichting in Egypte, hoofdredacteur van *Al Ahram* en vriend en vertrouweling van zowel Nasser als Sadat [1]. Beiden geven ook in hun geschriften blijk van diepgaand inzicht in de diverse factoren die de besluitvorming op politiek-militair niveau bepalen.

Hoe aantrekkelijk het ook moge zijn hier nogmaals de Oktoberoorlog te schetsen, het is belangrijk zich af te vragen welke lessen er kunnen worden geleerd die mogelijk implicaties zouden kunnen hebben voor de situatie in Centraal-Europa. Het belangrijkste van deze oorlog, voor allen die zich — uit welken hoofde ook — bezighouden met de tegenover elkaar staande strijdmachten van NAVO en Warschau-Pact, is wel dat het hier is gekomen tot een treffen tussen twee partijen wier gewapende formaties qua uitrusting

en qua tactiek grote overeenkomst vertonen met die van NAVO en Warschau-Pact. Gedurende de oorlog hebben zowel de VS als de Sovjet-Unie hun modernste wapens geleverd aan de belligerenten, waardoor het slagveld in zekere zin tevens heeft dienst gedaan als testterrein. Zeer geavanceerde ECM en ECCM zijn gebruikt, vele soorten SAMs en SSMs, antitankraketten als Sagger, Tow, SS-10 en SS-11, lucht-grondraketten, de Russische Kelt, zijn ingezet, en het vermoeden bestaat dat de Israëliëse luchtmacht in operaties tegen Sam-batterijen wapens als de Maverick heeft gebruikt. Er is intensief gebruik gemaakt van elektronica op het gebied van het verwerven van gevechtsinlichtingen en doellokatie. Het Egyptische en Syrische optreden kenmerkte zich door een zich bijna letterlijk houden aan wat de Sovjethandboeken zeggen omtrent aanval, verdediging, consolidatie, rivierovergang, luchtverdediging, enz.

De lessen, die uit dit conflict te leren vallen, zijn te meer belangrijk omdat ook in Centraal-Europa de planning en uitrusting van beide zijden steeds meer lijkt te zijn gericht op een tamelijk lange conventionele gevechtsfase, nu beide supermogendheden zich meer en meer bevinden in een situatie van wederzijds gegarandeerde vernietiging, waardoor een vroeg gebruik van tactische kernwapens minder waarschijnlijk begint te worden [2]. Ook de introductie van de zg. kruisraket (cruise missile) lijkt de gegarandeerde terugslagmogelijkheid niet aan te tasten, die aanwezig is in de vloot van raket-atoomonderzeeboten. Deze meer op het conventionele gevecht gerichte trend is aan beide zijden aanwijsbaar. De Amerikaanse defensiebegrotingen van de laatste jaren en Schlessingers rapport over het gebruik van tactische kernwapens beklemtonen beide het groeiende belang van conventionele strijdkrachten. Aan Sovjetzijde is deze trend bevestigd in de opvolger van maarschalk Gretsjo, Dmitri Ustinov. Deze is een aanhanger van de lijn Gretsjo, namelijk: niet alleen de aandacht richten op de strategische kernbewapening, maar een zo uitgebalanceerd

mogelijke strijdmacht hebben die, als het moet, ook alleen conventioneel kan vechten. Ustinov is de man geweest die, samen met Gretsjko, ervoor heeft gezorgd dat de Sovjet-Unie technologisch sterk is gaan inlopen op de VS, ook op het gebied van geavanceerde conventionele bewapening.

De eerste les ligt op het gebied van de *politieke waarschuwingstijd*. Het is in de eerste oktoberdagen gebleken, dat zelfs een zo energieke regering als die van Golda Meïr, waarin twee ex-chefs van staven zaten, nl. Dayan als minister van defensie en Bar-Lev als minister van handel en industrie, er moeite mee had adequate militaire stappen te nemen, i.c. gedeeltelijke of gehele mobilisatie. Nu zijn daar natuurlijk wel redenen voor, zoals angst voor escalatie en de hoge economische kosten. Daar kwam bij, dat dichte concentraties Egyptische en Syrische troepen al eerder waren waargenomen zonder dat er oorlog kwam. In mei 1973 was dat nog het geval geweest. Toen had Israël wel gemobiliseerd, echter voor niets. (Nú weten wij, dat de oorlog in mei bijna was begonnen, maar op het laatste moment werd afgelast omdat Sadat meende op het diplomatieke vlak nog voortgang te kunnen boeken met pogingen de gebieden, die in 1967 waren verloren, terug te krijgen.) Als verdere factor bij de aarzeling tot het nemen van maatregelen kwam, dat de militaire inlichtingendienst de Egyptische concentraties verklaarde als de jaarlijkse herfstmanoeuvres, en de Syrische als reactie op het enkele dagen eerder door de Israëlische luchtmacht neerschieten van 13 Syrische straaljagers boven de Middellandse Zee ter hoogte van Latakia. Zozeer was de gehele militaire inlichtingendienst ervan overtuigd, dat de Arabische staten pas tegen 1975-'76 gereed zouden zijn voor een volgende oorlog en dat zij niet in staat waren eensgezindheid te bereiken over een gecoördineerde aanval, dat zij alle beschikbare informatie over de voorbereidingen, zowel aan het Egyptische als het Syrische front, inpaste in deze vooronderstellingen. Hoewel, zoals het spreekwoord luidt, de tekenen aan de wand duidelijk leesbaar waren, legde letterlijk niemand verband tussen de Egyptische en Syrische concentraties. Ter verontschuldiging moet hierbij wel worden opgemerkt dat het *achteraf* analyseren van inlichtingen altijd gemakkelijker is, omdat dan de erop volgende gebeurtenissen bekend zijn. Op het moment zélf analyseren van informatie is bijzonder moeilijk ingevolge een aantal factoren; één daarvan is dat er altijd

„noise” is, diverse en tegenstrijdige informatie, een andere, dat een goed deceptieplan ook wonderen doet om de werkelijke intenties te verhullen. Inlichtingenstaven weten van elkaar uiteraard op welke details zij letten, en zij kunnen elkaar dus op deze gebieden gaan misleiden.

Door deze politieke aarzeling, gecombineerd met de moeilijke evaluatie van beschikbare inlichtingen, werd de militaire waarschuwingstijd tot vrijwel nul gereduceerd. (NB: de Amerikaanse inlichtingsdiensten waren even verrast als de Israëlische.) Als wij deze problematiek bij de NAVO bekijken, lijkt het duidelijk dat er ook hier reden is aan te nemen dat er weinig of geen militaire waarschuwingstijd zal zijn. De NAVO heeft een ingewikkelde en tijdrovende consultatieprocedure voor mobilisatiemaatregelen, er zijn diverse regeringen met diverse standpunten over détente, escalatie en deëscalatie, en elke regering heeft haar eigen inlichtingendiensten met al evenzeer verschillende interpretaties van het aanwezige feitenmateriaal. Dat lijkt twee consequenties te hebben: 1. voldoende parate troepen op de juiste plaats; 2. een snel mobilisatiesysteem, dat beschikt over „combat ready”-materieel op, zover als veilig is, vooruitgeschoven plaatsen.

Een tweede les lijkt te zijn gelegen in de gebleken *(on)mogelijkheden van tactische luchtmachtcrachten*. Zowel in de gevechten op de Golanhoogten als aan het Suezkanaal en in de Sinaiwoestijn is zonneklaar gebleken, dat het leger geen directe luchtsteun behoeft te verwachten zolang de SAM-„paraplu” van de tegenstander nog intact is. Zolang de luchtmacht bezig is met haar operaties tegen de SAMs, zal de landmacht het moeten klaren met de eigen vuursteunmiddelen. De Israëlische luchtmacht heeft, terwijl de Syrische SAM-opstellingen nog niet waren uitgeschakeld, een aantal sorties gevlogen ten behoeve van de grondstrijdkrachten en heeft dat zeer duur moeten bekopen. Zó duur, dat de landmacht uit eigen beweging besloot geen directe luchtsteun meer aan te vragen zolang de SAMs niet waren geneutraliseerd. En dat, terwijl de Israëlische landmacht het op 7 oktober in de Golan toch buitensporig zwaar te verduren had. Ook bij het Suezkanaal zagen verschillende commandanten liever ervan af, in die situatie te vragen om directe luchtsteun, omdat zij letterlijk onpasselijk werden als zij zagen hoe hun eigen vliegtuigen uit de lucht werden gehaald. Voor de eerste maal konden in deze oorlog conclusies worden getrokken over de effecti-

viteit van het luchtverdedigingssysteem van de Sovjets. De luchtafweer is daar een combinatie van verschillende soorten SAMs en conventioneel luchtdoelgeschut (vooral de ZSU 23-4), die elkaar over en weer beschermen en aanvullen [3]. Door de verschillende en vaak ook wisselende golflengten van de gebezigde radarapparatuur is het moeilijk elektronische tegenmaatregelen — ECM — toe te passen.

De bescherming van de SAM-paraplu reikt tot omstreeks 30 km voor de voorste lijn eigen troepen. Dat betekent dat de fronttroepen van de andere partij hun problemen niet meer door de luchtsteun kunnen laten oplossen, maar dat zij het met de eigen vuursteunmiddelen zullen moeten doen. De conclusie is, dat in de eerste fasen van de strijd de luchtmacht bezig zal zijn met anti-SAM-operaties, met het bevechten van het lucht-overwicht en met het beschermen van het eigen gebied, en dat zij dus — tenzij in enkele incidentele gevallen, maar dan tegen in feite prohibitief hoge kosten — geen tijd of mogelijkheden zal kunnen vinden voor het verlenen van directe luchtsteun.

In latere fasen, wanneer eenmaal delen van de SAM-gordel zijn vernietigd — hetzij door de luchtmacht zelf, hetzij door SSMs als bijvoorbeeld de Lance, hetzij door grondoperaties — zal de luchtmacht wél directe luchtsteun kunnen verlenen, maar ook dán niet volledig. De nieuwe generatie draagbare luchtafweerraketten, die van de schouder kunnen worden afgevuurd, zal dan een zware tol eisen in combinatie met de rijkelijk aanwezige ZSU 57-2 en 23-4. Het is vrij zeker dat het belang van de tactische luchtstrijdkrachten in hun rol van „vliegende artillerie” sterk is verminderd.

De implicatie van deze les is, dat sterk de nadruk zal moeten worden gelegd op het gebruik van artillerie voor het leveren van vuursteun. Evenals het Israëliëse leger in 1973 heeft ook de NAVO de neiging aan te nemen dat „tac air” de problemen wel zal oplossen. Die neiging is terug te voeren op de slotfase van de Tweede Wereldoorlog, toen de vliegende tankmoordenaars, de Typhoons, het zowel in Europa als in het Verre Oosten „wel even” deden. Ook in Korea en Vietnam leek dat nog als een beproefde stelregel te worden bewaard. Het is nu evident, dat de NAVO voor een eventueel optreden in Centraal-Europa meer aandacht zal moeten schenken aan het gebruik van artillerie, waarbij dan ernstig ware te overwegen of afdelingen raketwerpers niet de noodzakelijke

aanvullingen zullen moeten leveren voor het bereiken van de vereiste hoge, dichte vuurconcentraties.

De derde les die kan worden getrokken, heeft betrekking op het gebruik van tanks. De Israëliëse landmacht heeft in het begin van de oorlog te veel gebruik gemaakt van tanks alléén. De uit de oorlog van 1967 getrokken les luidde, dat de tanks het werk ook wel alleen aankonden, en dat de infanterie in half-tracks te langzaam en daardoor een blok aan het been was. Die les uit 1967 was onjuist, omdat zij geheel was gebaseerd op de Sinaïcampagne waar, door de grote Egyptische verwarring, snel optreden mogelijk was gemaakt en waar na de eerste twee dagen in feite van een georganiseerde weerstand geen sprake meer was geweest; in die twee eerste dagen had de infanterie nog duchtig meegevochten. Verder was men klaarblijkelijk alweer vergeten welke ervaringen men in de Golan had opgedaan met het solo-optreden van tanks. In wezen heeft het tankkorps zich na 1967 blind gestaard op de laatste dagen van de Sinaïcampagne. En niet alleen was deze les verkeerd, daar kwam nog bij dat ditmaal, in 1973, het Sovjetarsenaal aan antitankwapens aanwezig was bij de Egyptische en Syrische troepen, wier infanterie nu terdege was getraind in het gebruik van die wapens. Het optreden van tanks sec bleek zeer kostbaar te zijn; voor een gevecht dat niet meer dan normale verliezen aan tanks zou mogen kosten bleek een hecht tank-infanterie-artillerieteam nodig te zijn.

Uitspraken van kort na de Oktoberoorlog, als zou door de komst van de antitankraket de rol van de tank op het gevechtveld zijn uitgespeeld, blijken te zijn gebaseerd op een ondeugdelijke analyse van de feiten. Het is weliswaar zeker dat moderne antitankwapens als de Sagger, de Tow, enz., formidabele wapens zijn, maar het is ook al in de slotfase van de Oktoberoorlog bewezen dat de tank, mits in doeltreffende samenwerking met pantserinfanterie en beschikkende over een goede vuursteun, nog wel degelijk een zeer nuttig en onmisbaar wapen is op het moderne gevechtveld. De dagen van de „Patton”-operaties zijn echter wel voorbij, gezien de hoeveelheden effectieve antitankwapens aan NAVO- zowel als aan Warschau-Pactzijde. De tank zal vaker behoedzamer moeten zijn en vaker een beroep moeten doen op de aanwezige pantserinfanterie die, daarbij gesteund door de artillerie, vaak weerstanden uit de weg zal moeten ruimen.

De vierde belangrijke les ligt op het terrein van de *logistiek*. Bij schattingen van de aantallen te bergen en te herstellen tanks en gepantserde personeelsvoertuigen bleek men veel te lage planningsaantallen te hebben aangehouden. De hersteleenheden van beide zijden hebben dan ook de stroom slechts kunnen verwerken door een bijzonder hoge inzet. De nadruk heeft verder sterk gelegen op de reparatie ter plekke door mobiele hersteleenheden, die nagenoeg in de voorste lijn opereerden. Vooral aan Israëliëse zijde werkte men met een flexibel herstelsysteem, waarmee een hoog percentage van de getroffen en defecte tanks zeer snel opnieuw inzetbaar kon worden gemaakt. Vergelijkt men daarmee het huidige systeem van de meeste NAVO-legers, dan rijst de vraag of daar de bergings- en herstelcapaciteit wel is aangepast aan de grote aantallen die in een moderne oorlog toch wel zullen moeten worden verwacht. Een tweede misrekening bleek te zijn begaan op het gebied van de oorlogsvoorraden munitie. Het dagelijkse verbruik lag aanzienlijk hoger dan was voorzien, vooral wat betreft de munitie voor 120 mm mortieren en 155 mm houwitser en voor de tankbewapening. Deze ervaring is voor Zahal — het Israëliëse leger — aanleiding geweest de planningstabellen aanzienlijk te verruimen. De misrekening impliceerde tevens dat de geschatte transportcapaciteit in werkelijkheid tekortschoot. Ook deze ervaringen lijken voor de NAVO het overdenken meer dan waard, aangezien ook de NAVO-BMR's voor de onderscheidene categorieën aan de lage kant zijn.

De vijfde en laatste les die schrijver dezes althans zou willen trekken, ligt op het gebied van *moreel en training*. Het is, sprekende over het moreel, haast overbodig op te merken dat de soldaat die weet waarvoor hij vecht en die daarvan de waarde inziet, veel verbeterd zal vechten dan de man die dat níét weet of die beseft dat hij voor een verkeerde zaak vecht. Hoe beter gemotiveerd, hoe beter hij zal vechten. Elke handeling die een soldaat op het gevechtveld moet verrichten, moet hem in gestage oefening optimaal zijn ingeprent. Hij moet tevoren al zoveel mogelijk adequate reacties op een maximum aan mogelijke situaties hebben aangeleerd, kennen en beheersen. Zowel het Egyptische als het Israëliëse leger

hadden er een gewoonte van gemaakt de meeste tijd door te brengen met oefeningen te velde, omdat dáár — en niet in de kazerne — het handwerk wordt geleerd. In het Egyptische leger was het verder de gewoonte, o.a. de Sagerschutters elke dag tweemaal 30 minuten te trainen in simulatoren die op vrachtauto's waren gemonteerd. Onverschillig waar een Egyptische eenheid zich ook bevond, de Israëliërs namen waar dat elke dag 's ochtends en 's middags de simulatorauto's verschenen. De schrijver van dit artikel zal stellig niet de enige zijn die zich afvraagt of de NAVO deze les, die overigens bepaald niet nieuw is, wel ter harte neemt.

Concluderende lijken er derhalve vijf relevante, ook voor de NAVO geldende, punten te zijn. Daarbij zij vooropgesteld dat deze opsomming niet pretendeert limitatief te zijn.

1. Aangezien er weinig militaire waarschuwingstijd zal zijn, is het belangrijk:
 - dat er voldoende parate troepen zijn, op de juiste plaats, en
 - dat er een snel werkend mobilisatiesysteem is dat geschikt over, zover als veilig is, naar voren geschoven „combat ready“-materieel.
2. De landmacht zal in de eerste fasen van het gevecht niet kunnen rekenen op directe luchtsteun, maar zal in haar eigen vuursteun moeten voorzien. Dat lijkt uit te monden in een grotere behoefte aan artillerie en aan afdelingen raketwerpers.
3. De rol van de tank is niet uitgespeeld; in de moderne antitank-omgeving zijn tankoperaties echter alleen kosteneffectief als zij worden uitgevoerd door hecht samenwerkende tank-infanterie-artillerieteams.
4. Zowel de oorlogsvoorraden munitie — speciaal 120 mm mortier-, 155 mm houwtser- en tankmunitie — als de bergings- en herstelcapaciteit voor tanks en gepantserde personeelsvoertuigen lijken toe aan een reëvaluatie in opgaande zin.
5. Moreel en training zijn onverminderd belangrijk. Training te velde, zo intensief mogelijk en gedurende langere tijd, verdient de voorkeur boven voortgezette opleiding in de kazerne.

Literatuur

1. C. Herzog — *The war of atonement*. Steimatzky/Weidenfeld & Nicolson, Tel Aviv/Londen (1975).
M. Heikal — *The road to Ramadan*. Fontana-Coltins, Glasgow (1976).
2. J. H. F. Korving — Tactische kernwapens en het rapport-Schlesinger. *Int. Spect.* 29(1975)(10)636.
3. *The military balance 1975-1976*. Int. Inst. of Strategic Studies, Londen (1975)8.

Infantry, the fundamental element?

Norman L. Dodd

Colonel UK Army, retired

Today more is asked of him (the infantryman) than ever before and there is no evidence to suggest that the numbers of weapons, equipments and vehicles which he is required to master will not go on increasing. This underlines the key position which we, the Infantry, occupy in our Army of which we remain, as we always have been, the core.

The above quotation is taken from Major-General M. Forrester's Foreword to the November 1970 edition of the 'Infantryman' magazine. The general, who was at the time the Director of Infantry, went on to point out that, as supporting arms have developed more sophisticated techniques, the infantry have found it necessary 'as befits the fundamental element' to branch out and thereby provide the cohesion which is essential in battle.

In the light of the Yom Kippur War and of the present military situation it is worthwhile considering whether the infantry does, in fact, remain the 'core of the army' and the 'fundamental element'.

The core of the army for ages

At the battle of Crecy in 1346 the infantry established themselves as the 'fundamental element' of the army by decimating the French cavalry with their well aimed arrows. Until the development of the internal combustion engine infantry continued to prove throughout the world that, well led and well trained, they could defeat the more mobile cavalry troops. There were exceptions to this general rule; the cavalry hordes of Genghis Khan, the mounted Boer commandos of the South African War, Allenby's Palestine campaign, the Cossacks of Russia and even Hannibal's elephants of years gone by come to mind as successful or partly successful mounted campaigns but they did not invalidate the infantry's claim to pride of place as the 'core of the army'.

After a short mobile phase the First World War on the Western Front settled down to become a face-to-face confrontation between the infantry of both sides. And a stalemate which neither side

could break even by accepting the appalling slaughter of Ypres, Passendale, Verdun and the battles of the Somme during which 60,000 men, mainly infantry, fell on the first day.

Armour takes the lead

Then came the advent of the tank, even the small numbers employed fundamentally altered the position of the infantry on the battlefield. An alteration which was slow to be recognized except by such students of warfare as Liddell Hart, Fuller, Rommel and Guderian, all infantrymen themselves! The French, and to some extent the British, entered the Second World War still placing reliance on the efficiency of fixed defences manned by infantry though supported by other arms. The sweeping successes of the German armoured forces in Poland and later in Belgium and France proved this reliance to be ill-founded; the armoured forces had become the dominant arm, the core of the army. A dominance which, in general, remained throughout the war in North Africa and Europe. Infantry, often lorry borne or carried on tanks, and the artillery played a vital part in all the European and Russian campaigns but it was the skillful use of large well supported armoured formations which was decisive for victory.

In the Far East the terrain favoured the infantry and it was the Japanese infantry which overran Malaya, Burma, Indonesia and so many islands in the Pacific Ocean. And it was Allied infantry, well supported from the air, which were the dominant arm in their final defeat.

At the end of the war the conclusions had to be that large armoured forces supported by mobile infantry are essential for any war to be fought in Western Europe or the Middle East, but for peripheral wars infantry, primarily on their feet, would still be the dominant arm. Conclusions which were soon to be proved correct by the Israelis in the Middle East. The importance of armour in their Army became increasingly obvious

Infantry, trained to use ground to the fullest advantage, still the fundamental arm?

from the 1948 Independence War onwards. In 1956, and again in the Six Days War of 1967, armour was all important for the Israeli success. In the Yom Kippur War of 1973 it seemed for a time that the infantry, well equipped with anti-tank missiles, had reasserted themselves on the battlefield. However the Israeli armoured forces rapidly reorganized their tactics and, until halted by the United States/Russian imposed cease fire, were carrying all before them in their thrust across the Canal. It is interesting that, in the Israel Defence Force the importance of 'normal' infantry has decreased until they are either local defence forces or special, i.e. parachute forces. However within the armoured forces and wearing the black beret, there are mechanized infantry who do not even train at normal infantry establishments but are members of the armoured corps. APC borne they are part of the armoured unit in the proportion of about 15 APCs to 30 tanks. A similar organization exists in the armoured cavalry regiments of the US Army. Such armoured infantry are specialists in the art of fighting a fast moving armoured battle.

Single or dual purpose armies

This specialization in one type of warfare carries certain risks because the only certainty in war is its uncertainty! However it has considerable ad-

vantages in a conscript army or an army mainly consisting of reservists. The limited training time available can be concentrated on one aspect of war and on the use of equipment and weapons necessary for the expected operations. It is a risk which the Israelis consider worth taking but for most of the Western Allies it was one which, until very recently, they could not accept. Virtually two armies had to be retained in order to fulfil obligations worldwide as well as being ready at all times to engage in a full scale armoured campaign in Western Europe.

From 1946 until 1974 when the United States Army left Vietnam it was the infantry dominant formations of the Western armies who have been almost continually in battle somewhere in the world. First the Netherlands in Indonesia, the French in Indo China and Algeria, the Belgians in the Congo, the British in Palestine, Malaya, the Canal Zone, Cyprus, Aden, Borneo and presently in Ulster, the Portuguese in Africa, the United States in Vietnam and Cambodia and a combination of a number of them in the larger war in Korea.

Among the Western Allies only the West Germans have been able to concentrate upon training for large scale armoured operations in the decisive theatre. For the others the training for minor wars and anti-terrorist operations have taken up an in-

ordinate amount of time, expense and staff planning and have required specialized light weight vehicles, equipment and weapons. Anti-insurgent operations are extremely expensive in manpower; in Malaya the British found that a ratio of security forces to insurgents was around two to one and that these types of operations require a very specialized type of training. It is only human nature that training establishments, unit commanders and equipment developers should concentrate on the operations immediately in hand. A concentration, particularly in a short service army, which must reduce the efficiency of an army in other types of operations. The 'starvation' of the United States Army in Europe during the Vietnam War was plain to see. Battalions were seriously short of officers and NCOs of the middle ranks who had training in close armour infantry co-operation and many units were very understrength. So many discussions on training and tactics were based upon operational experiences in the Vietnam environment. An environment in which, due to the immense US air superiority, the extensive use of helicopters to transport infantry and the illuiveness of the infantry dominant Viet Cong made the conditions there totally different from those prevailing in Germany.

The British Army on the Rhine in the past has suffered continually because of Britain's many commitments overseas which have required her to maintain air transportable infantry dominant intervention forces. Just as she began to divest herself of these peripheral commitments and so reduce the dual requirement for her forces the terrorists of the so called Irish Republican Army restarted their campaign of violence in Northern Ireland. Once again a large infantry requirement and one which has drawn in up to 20,000, including armoured and artillery units employed as infantry. Because men's lives are immediately at stake the antiterrorist training must be thorough and once again scarce funds are being diverted for the production of special equipment for these operations. It is fortunate that the United Kingdom has a long service volunteer army; this alone has enabled her to retain a reasonable degree of efficiency in her forces in the main theatre of West Germany.

It has, however, so reduced the number of units immediately available to the Commander in Chief of Northern Army Group that higher formation has suffered. And the eyes of many infantry units are understandably turned towards their next tour of duty in Ulster rather than on their principle

tasks of being competent APC carried supporters of the armoured forces in a fast moving conventional or nuclear war.

Tank dominant Warsaw Pact forces

The Soviet Union, unfortunately for the NATO Allies, does not suffer from the 'two army' requirement. Having no outside commitments they have been able to concentrate on building a large armoured force well supported by APC borne infantry, self propelled guns and mobile logistic units with its own tactical air force. Forces capable of fighting in Western Europe, against Greece or on their Eastern Frontiers with China. Only in Northern Norway and in parts of Turkey and the Balkans might the infantry be the dominant arm. The very weight of armour automatically carries out another of their tasks, that of ensuring the 'loyalty' of the other countries of the Warsaw Pact. A task which they carried out most effectively in Czechoslovakia, using tanks against the civilian population in a way which would not be tolerated in a democratic country.

Anti-tank NATO's major problem

To be able to meet and defeat the fast moving, tank dominant and well supported, armoured divisions of the Warsaw Pact forces in Western Europe is the vital task of the NATO forces.

In 1974 General Ernst Ferber, German Army, when Commander in Chief of Allied Forces Central Europe, said in answer to a question concerning the possibilities of concentrating more on anti-tank defences of a light and cheaper kind:

This is the core of all ground force problems. Recent experiences in the Middle East have made no change in our plans; in fact they have endorsed them. The only mobile means of fighting an attacker's tank known today is the tank. Its armour, cross country mobility and its effective gun make the tank indispensable on the battlefield. Tanks can be concentrated quickly and can counter attack rapidly. The finest anti-tank belt of weapons can and will be disrupted by a determined attack and once disrupted there is no other means of counter attacking except by the tank.

Anti-tank weapons are essential to enable modern infantrymen to defend themselves against tanks but in a determined and concentrated attack they will have to fall back on tanks. Certainly the modern missiles are effective; in Central Europe we have the Swingfire, the Tow, Dragon missiles and recoilless guns like the Carl Gustav. Unfortunately these cannot

be considered 'cheap'. A wire guided missile costs, I believe, 200,000 DM and one rocket 10,000 DM though training is easy with simulators. It is unfortunate that we do not have more standardization in these and other weapons.

However I am optimistic that our tanks and our growing anti-tank capability will enhance our overall ground force efficiency. It is an adequate mix of weapons which is essential. At present the Warsaw Pact forces in the Central Front have a three to one numerical superiority in tanks; with our present forces and equipment I believe that we can accept this but if these odds shorten we will not be able to do so. We are at the indispensable minimum.

Fortunately remarkable progress has been made in the anti-tank capability of the air forces. The British and Germans have the cluster bomb, the US the Smart bomb and the Maverick type developments. The close co-operation between land and air forces is essential if any concentrated tank attack is to be defeated. Fortunately we have this excellent co-operation.

The General's remarks concerning the importance of armour show that he believes that this, properly supported, is the battle winner of the future.

Co-operation and integration

Are the present forces available in Central Europe, especially the infantry, equipped and trained to win this battle? To attempt to answer this question, at least as far as the British are concerned, the writer visited the School of Infantry at Warminster. Here on the officers and senior NCOs courses the discussion and debate on the role of the infantry waxes hot and strong. There is a full realization that Germany is the vital theatre but the pull of the present 'hot' emergency in Ulster is very strong.

It is however apparent that the basic policy behind all the instruction at the School is the thesis that first and foremost the infantry soldier must be able to use ground to the fullest advantages, to operate in any environment stealthily by day and night and be highly proficient with his personal and unit weapons. Colonel David Stileman, the Commandant of the Officers Wing, said:

For this reason the training given is not designed for any special type of warfare. We must not become obsessed with any particular theatre. We have found, while training people for North West Europe or for Northern Ireland, that the ability to make a really rapid mental appreciation of a situation at any level and be able to give out clear and concise verbal orders and to be able to shoot accurately and rapidly,

are relevant to all situations in which the infantryman will find himself.

Considerable emphasis is placed upon efficient team work at the section level and on the training of their junior leaders. This training is followed by tactical exercises both with and without troops. An armoured squadron and a self propelled artillery battery are available for armoured/infantry exercises.

It is in Germany that most combined training takes place but also a complete set of equipment for an armoured battle is located at the Suffield Training Area in Canada. Battle groups are flown there from Germany for field training which includes live firing. The size of the area allows room for mobile operations.

Although the units in the battle groups are affiliated and, for the time being, operate together, they are not integrated. Only too often infantry battalions and artillery units must do their tour of duty in Ulster or are rotated elsewhere. Combined training must start all over again. However efficient the individual infantryman and his section or platoon commander may be, the vital armoured/infantry co-operation must suffer considerably.

The traditional British infantry regimental system, such a powerful force for morale and motivation, does mitigate against close integration with the armoured forces with whom they co-operate. Each battalion and armoured regiment is an 'island unto itself'. Self contained, somewhat inward looking, with its own traditions, messes, training methods, command organization and methods of operation.

The United States Army and the Israelis have proved that an integrated 'one cap badge' system can be operated successfully, the resulting speed of operation, efficiency of these formations is most marked.

It is perhaps too great a step to expect such complete integration in the British Army but once the albatross of Ulster has been removed there would be a strong case for more permanence in the re-organized divisions of the British Army on the Rhine. There are to be four divisions each controlling five battle groups which are to be made up from two armoured regiments and three mechanized infantry battalions. Artillery and engineer regiments are to have the number of their sub-units increased to provide support to the battle groups. There is also to be an infantry formation of three lorried infantry battalions and a recon-

Armour, decisive arm in Western Europe

naissance regiment. This latter formation, if formed, seems too unrealistic for operations in North-west Europe.

Standardized organization needed

Six different countries assign formations to the NATO Commander-in-Chief for the defence of Central Europe. All will operate in the same theatre, often alongside each other. Even allowing for differing national characteristics it would surely seem logical that the formations should be organized and equipped in a similar way. It should not be beyond the powers of NATO to devise a suitable armour predominant battle group organization suitable for operations in Western Europe. Preferably weapons and equipment, especially tanks, APCs and artillery and their procedures should be standardized or at least compatible as far as ammunition is concerned. And be able to communicate easily with each other.

Once such an organization has been agreed, the principle units of each battle group should be located in the same area, if possible in the same barracks. They must be under command of the battle group commander, train together, share messes and facilities and remain together for much longer periods than are normal today. Infantry officers, NCOs and men must train to become specialists in armoured operations and find it normal to take tactical orders from armoured officers. At the same time the latter officers, and their NCOs, must become far more involved with the infantry and have a full understanding of

infantry tactics, both mounted and dismounted, and a full realization of their limitations.

Possible improvements

Few of the Western powers, except the United States, now have important military commitments outside the NATO area. The United States alone are powerful and wealthy enough to be able to maintain sufficient infantry dominant formations in their homelands to back up the intervention forces of the Marine Corps. For West Germany the territorial forces already play an important part in local defence preparedness. For the United Kingdom the Royal Marine Commandos and a parachute brigade should be sufficient to provide minimum assistance to any Commonwealth country who may request military aid. A mobile force, lightly equipped with armoured security vehicles, should be retained for duties in Cyprus and to assist the United Nations peace keeping forces. If the Ulster operations continue serious consideration should be given to the formation of a 'Civil Guard' type organization for anti-terrorist and civil riot control. This could be recruited from the Ulster Defence Force and the present Royal Ulster Constabulary.

The Netherlands and Belgium should be encouraged to concentrate upon the NATO standard armoured formations and, at the same time, rely upon local defence units on the lines of the National Guard or British Territorial and Army Volunteer Reserve.

The French Army has not been discussed be-

cause they are not part of the NATO forces in Central Europe. However they also have shaken off their colonial obligations, those few remaining can be assumed by the Foreign Legion. Her other forces are already designed for operations in the European environment and she has a most efficient internal security force in the Garde Républicaine.

However NATO should encourage co-operation with the French Army and attempt to involve them in the search for a suitable standard armoured battle group for Western Europe. They should also be persuaded to take part in NATO formation exercises and staff discussions; if the Warsaw Pact forces move into Western Europe the French will surely be involved in the subsequent fighting.

A parliamentary delegation from Britain, who recently visited Germany, reported that the efficiency of the fighting formations was suffering because of the lack of funds. In particular they pointed out that there had not been sufficient money available to hold divisional sized manoeuvres for some years. Commanders and staffs lacked experiences in the handling of formations in the field.

The British are not alone in this problem; lack of funds also inhibits higher formation and integrated armoured training in most of the other Western armies, particularly in Northern Army Group. The Belgian and Dutch corps are understrength, wrongly located and hold few divisional exercises. The United States and German corps in Central Army Group are somewhat more for-

tunate in this respect but it must be a long time since there has been a full scale Army Group exercise, indeed it is doubtful if there has ever been one since the formation of HQ Allied Forces Central Europe over twentyfive years ago.

On the other side of the Iron Curtain things are organized differently. Divisional exercises are a regular occurrence, army exercises are comparatively frequent and there had been Army Group exercises controlled by CINC Group Soviet Forces Germany. Maybe 'damage control' and similar expenses are not given much importance in the Warsaw Pact countries. So not only are the NATO forces in Central Europe outnumbered numerically, but they are faced by well trained integrated armoured forces used to operating together as formations. Equipped, organized and trained solely with the object of over-running Western Europe in a fast moving armoured thrust.

If the forces assigned to the CINC Central Europe are to be able to hold and defeat such an armoured onrush, whether or not nuclear weapons are to be used, they must be more cohesive, better armoured and better trained in the art of integrated armour-infantry operations at the unit and formation level, and better equipped with standardized or compatible weapons than they are today. Improvements can only be made by concerted actions by the nations concerned. In Western Europe it is well supported armour which will be decisive; it is the armoured forces which are the dominant arm. There the armour, not the infantry, is the core of the army!

NIEUWE UITGAVEN

Military aspects of the Israeli-Arab conflict, onder red. van L. Williams, 265 blz. Uitg.: University Publishing Projects, Tel Aviv, 1975. Prijs: \$ 15,—.

De politieke en militaire verhoudingen in het Midden-Oosten hebben al heel wat pennen in beweging gebracht. Om tal van redenen blijft de mensheid geboeid door de vraagstukken in dat gebied waar de belangen van de supermogendheden elkaar overlappen en waar de kleinen maar al te vaak dreigen te worden tot een speelbal in het spel der groten. Nog steeds smeult het vuur dat reeds in Bijbelse tijden ontbrandde, en de brandbare en explosieve stoffen liggen er hoog opgestapeld. Wie wil kunnen meepraten over de hedendaagse internationale betrekkingen en over mogelijke gewelddadige botsingen in de wereld, moet zeker zorgen terdege op de hoogte te zijn en te blijven van de ontwikkelingen in het spanningsveld tussen de Israëli's en hun Arabische buurlanden. Daarover staat de geïnteresseerde zo langzamerhand een respectabele bibliotheek ter beschikking met een overvloed aan publikaties waarin een veelheid van standpunten tot uitdrukking wordt gebracht. Aan die literatuur wordt regelmatig weer nieuwe toegevoegd, van verschillende kwaliteit. Een van de beste uitgaven van de laatste tijd is wel het boek dat onderwerp is van deze recensie.

In de week van 12 tot 17 oktober van het vorige jaar vond in Jeruzalem een internationaal symposium plaats over de militaire aspecten van het Israëliisch-Arabische conflict. Dat de periode waarin dit symposium werd gehouden, precies twee jaar na de Jom-Kippoeroorlog viel, bracht onmiskenbaar een emotionele ondertoon in de besprekingen van de deelnemende geleerden en andere experts, doch niettemin werd daardoor

de vereiste wetenschappelijke objectiviteit toch niet aanwijsbaar geschaad. De lezer van dit boek kan zich daarvan zelf overtuigen, want het bevat vrijwel de letterlijke weergave van elk woord dat tijdens het symposium werd gesproken. Daarenboven werd het afgerond door eraan toe te voegen het verslag van een door de eerste minister Rabin gehouden persconferentie, alsmede de vragen en antwoorden tijdens twee lunchbijeenkomsten met Jeruzalems burgemeester Kollek en minister van buitenlandse zaken Allon, drie evenementen die geen deel uitmaakten van het officiële symposiumprogramma maar die waardevolle aanvullende informatie verschaften aan de deelnemers en de aanwezige journalisten.

Het boek is in een bewonderenswaardig tempo gedrukt; binnen twee maanden nadat het symposium was afgesloten kwam het reeds van de persen. De samenstellers hebben een weldadig aandoende soberheid in acht genomen, in die zin dat zij géén extra accenten hebben aangebracht door cursivering, onderstrepingen, spatieringen of wat dan ook, ten einde op bepaalde passages in het bijzonder de aandacht te doen vallen. Dat is vooral vermeldenswaard omdat juist in die periode het herleven van de oude emoties maar al te begrijpelijk zou zijn geweest.

Het is uiteraard ondoenlijk een samenvatting te geven van hetgeen het boek behelst; de gehele problematiek van het Midden-Oosten werd immers onder de loep genomen, en een samenvatting van een zo complexe materie laat zich niet in enkele regels comprimeren. Om echter een indruk te geven van wat de lezer van dit belangwekkende boek zoal krijgt voorgeschoteld, zij vermeld dat een aantal hoofdonderwerpen is onderverdeeld in verschillende hoofdstukken die elk werden behandeld door deskundigen van vaak interna-

tionale vermaardheid. Zo werd het onderwerp „De kunst van de oorlogvoering - Oost en West” opgebouwd uit voordrachten over „Defensieve technologieën voor kleine landen”, „Wapensystemen en technologieën in Oost en West”, „Sovjetstrijdkrachten - intenties en ontplooiing”, „Ontwikkelingen in de wapening van de supermachten en de regionale gevolgen daarvan” en „Een vergelijking tussen de strategie en politiek van Europa en Israël”. Voorts wordt aandacht besteed aan de rol van publiciteitsmedia in gesloten en in open samenlevingen, aan de onderlinge wedijver tussen de supermogendheden in het Midden-Oosten („De USSR en de vredesregeling in het Midden-Oosten”, „Moskou nieuwe moeilijkheden in het Midden-Oosten”, „De zich ontwikkelende machtsbalans in het Midden-Oosten” en „De hegemonie der supermogendheden in het Midden-Oosten”). Het onderwerp „Militaire machtsevenwicht in het Midden-Oosten” is behandeld in drie voordrachten over „Arabische lessen uit de Oktoberoorlog”, „De economie van Israëls defensie” en „Arabische strijdkrachten twee jaar na de Jom-Kippoeroorlog”. Het boek wordt besloten met „De Jom-Kippoeroorlog: een terugblik op de belangrijkste slagen - en de lessen daaruit”, onderverdeeld in vier hoofdstukken: „Maritieme lessen uit de Jom-Kippoeroorlog”, „De luchtmacht in de Jom-Kippoeroorlog”, „Militaire lessen uit de Jom-Kippoeroorlog” en „Verrassing in de Jom-Kippoeroorlog”.

Voor de belangstellenden is het zeker vermeldenswaard dat tijdens het symposium een uitgebreide gedachtenwisseling heeft plaatsgevonden naar aanleiding van de onderscheidene voordrachten, en dat enkele daarvan werden gevolgd door een speciale discussie. Van dat alles wordt getrouw verslag gedaan in dit

boek, dat daardoor een rijkdom aan informatie verschaft die men elders niet licht in een zo compacte vorm gepresenteerd zal vinden. Het lijkt dan ook geen twijfel of *Military*

aspects of the Israeli-Arab conflict zal voor velen gaan behoren tot de betere naslagwerken. De daarvoor nodige kwaliteit bezit het zeker!

W. WALTHUIS

De manager en de kwaliteit van zijn organisatie, door N. J. Wing Easton, 246 blz. Uitg.: Kluwer, Deventer, 1976. Prijs: f 37,50.

De wijze waarop een grote organisatie functioneert en zou moeten functioneren is in onze tijd reeds herhaaldelijk onderwerp geweest van diepgaande onderzoekingen en uitgebreide studies. Discussies daarover worden vaak gevoerd door experts van een onaantastbare renommée, maar nog veel vaker door mensen die slechts ternauwernood hebben kennisgenomen van de meest elementaire beginselen van organisatie-leer en -kunde. Voor de niet-ingewijde is het veelal ondoenlijk de weg te vinden in het vakjargon dat door deskundigen en beunhazen wordt gebezigd, en zich een weg te banen door de doolhof die is ontstaan door de veelheid van publikaties die in de loop der laatste jaren over dit complexe onderwerp zijn verschenen.

Het is dan ook wel begrijpelijk dat bij velen een zekere huiver bestaat tegen deze literatuur, waaraan bovendien maar al te vaak een commercieel bijsmaakje blijkt te zitten. Toch is het wel degelijk van belang dat hogere leidinggevende functionarissen en zij die dat te eniger tijd hopen te worden zich een ruim in-

zicht eigen maken in de factoren die het functioneren van de mens in hun organisatie beïnvloeden en soms zelfs bepalen. Wie zich daarop reeds heeft toegelegd zal hebben ervaren dat een simpel, handzaam boekje dat een onfeilbare standaardoplossing presenteert of een perfect recept verschaft, niet bestaat: hij zal het moeten stellen met hetgeen zich laat afleiden uit de gunstige resultaten die een aantal auteurs met hún aanpak klaarlijk hebben bereikt.

Het onlangs verschenen boek behelst een bloemlezing van dergelijke goede resultaten, die de schrijver heeft behaald met de door hem als „(j/w.)-methode” aangeduide methode, die hij gebruikte bij het bepalen van het capaciteitspunt van verschillende functionarissen. De kern van zijn methode is, dat het menselijke capaciteitsniveau op een bepaald moment een absoluut gegeven is, in tegenstelling tot de functie en de beloningshoogte die gemakkelijk te wijzigen zijn. (De insiders zullen ongetwijfeld weten, dat Elliott Jaques — de schrijver van o.a. „Measurement of responsibility” waarin hij de „time-span capacity” introduceerde — de klemtoon vrijwel uitsluitend deed vallen op de *functie*, en dat Wijnberg in zijn „Capaciteit en inkomen” een sterker accent legde bij de *beloning*.

In Wing Easton's aanduiding van zijn methode is dan ook de Jaques/Wijnberg-basis wel te herkennen, en verder blijkt dat de eigen inbreng van de schrijver vooral tot uiting is gekomen in het verleggen van het zwaartepunt naar het ontegenzeggelijk moeilijkste aspect, namelijk de *capaciteit* en de nauwkeurige bepalingen van het niveau en de grenzen daarvan.)

Voor de deskundige bevat dit boek bijzonder veel hoogst belangwekkende informatie, voor de leek is het verheugend dat het zo gemakkelijk leesbaar is zodat men zich zonder al te veel haperen toch een duidelijk beeld kan vormen van de situaties waarin de schrijver zijn publiek verplaatst. Het boek is opgebouwd uit een groot aantal praktijkvoorbeelden, die de schrijver verhaalt uit zijn werk als organisatiedeskundige. In het bijzonder staat daarin het probleem van de loopbaanplanning centraal, en om de carrière van de verschillende functionarissen op de juiste wijze te kunnen sturen moet uiteraard de capaciteitsbepaling verantwoord geschieden. Ziedaar in kort bestek het belang van deze nieuwe uitgave voor een ieder die, hetzij ambtshalve, hetzij uit vakinteresse, moet of wil zoeken naar de oplossing van problemen op het gebied van functievervulling, beloning, interne verhoudingen, optimalisering van het beschikbare potentieel, verbetering van het management, enz. Om die reden zal dit boek zeer zeker ook in de militaire organisatie een ruime lezerskring trekken.

W. WALTHUIS

